

مدل عملکرد پایدار کسب و کار در ایران

یحیی حساس یگانه

استاد، عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)
yahya_yeganeh@yahoo.com

جعفر باباجانی

استاد، عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی
jafar.babajani@gmail.com

محمد تقی تقوی فرد

دانشیار، عضو هیأت علمی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی
dr.taghavifard@gmail.com

آرش آراین پور

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی
arash.arianpoor@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۸/۲۱ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۲۷

چکیده

هدف اصلی این مقاله، ارائه مدل عملکرد پایدار کسب و کار در ایران است. به منظور دستیابی به اهداف اصلی تحقیق، پرسشنامه ای طراحی و بین خبرگان توزیع شد. پرسشنامه شامل ۳۹ پرسش در مورد شناسایی و تعیین ۲۳ مؤلفه و ۱۲۵ شاخص مربوط به مؤلفه ها و هم چنین شامل ۷ پرسش مربوط به چارچوب، دامنه، محتوا و کیفیت افشاء عملکرد پایدار کسب و کار در ایران است. پس از دریافت پرسش نامه ها، اطلاعات ۱۰۸ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از آزمون تحلیل عاملی تأییدی، ۱۱ شاخص حذف شدند. یافته ها نشان می دهد که در ایران بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی ارتباط متقابل وجود دارد که مطابق با مبانی نظری تحقیق حاضر است. سایر یافته های تحقیق نشان می دهد که اجباری شدن رویکرد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران و سالانه بودن دوره تناوب آن مورد قبول بیشتر خبرگان است.

واژه های کلیدی: مدل عملکرد پایدار کسب و کار، عملکرد پایدار کسب و کار، شاخص عملکرد پایدار کسب و کار، عملکرد پایدار مالی، عملکرد پایدار غیرمالی.

۱- مقدمه

امروزه تأثیر شرکت‌ها بر محیط خارج از آن یک دغدغه جهانی تلقی می‌شود و همواره انتظارات ذینفعان از نقش واحد های تجاری رو به افزایش است. به دنبال افزایش تقاضا برای شفافیت و پاسخگویی در مورد عملکرد شرکت و اثرات آن بر جامعه و ذی‌نفعان، رهنمودها، اصول و قوانین و مقررات برای نحوه عمل شرکت‌ها تدوین می‌شود که شرکت‌ها بر این اساس، به صورت اختیاری یا داوطلبانه، گزارش‌های خود در ابعاد مختلف را منتشر می‌کنند. هم‌چنین، سرمایه‌گذاران خواستار اطلاعات مالی و غیر مالی شفاف، دقیق و قابل اعتماد در مورد شاخص‌های اصلی عملکرد^۱ هستند که از طریق گزارشگری عملکرد پایدار^۲ ارائه می‌شوند. گزارشگری عملکرد پایدار، فرآیند شناسایی، طبقه‌بندی، اندازه‌گیری، شناخت و گزارشگری فعالیت‌ها در همه ابعاد پنجگانه عملکرد پایدار کسب و کار^۳ است و به شرکت‌ها امکان طراحی و پیاده‌سازی استراتژی‌ها را می‌دهد (رضایی^۴، ۲۰۱۶؛ بروکت^۵ و رضایی، ۲۰۱۳).

در تحقیقات گذشته مانند ان‌جی و رضایی (۲۰۱۵)، جین^۶ و همکاران (۲۰۱۳ و ۲۰۱۶) و رضایی و تیو^۷ (۲۰۱۷) عملکرد پایدار کسب و کار تحت عنوان دو بعد عملکرد پایدار^۸ و افشاء پایدار^۹ مطرح شد و نتایج نشان می‌دهد که هر دو این ابعاد به یکدیگر مرتبط هستند و رابطه متقابل بین آن‌ها برقرار است. این رابطه متقابل، می‌تواند بر عملکرد شرکت، ارزش شرکت و نحوه گزارشگری تأثیر بگذارد. مانیورا^{۱۰} (۲۰۱۷) بیان می‌کند که گزارشگری یکپارچه این ابعاد و ادغام عملکرد پایدار مالی و غیرمالی، اطلاعات بهتری را برای تصمیم‌گیری ارائه می‌کند. هم‌چنین شرکت‌هایی که عملکرد پایدار بهتری دارند، در طولانی مدت نسبت به هم‌تایان خود در بازار سهام و عملکرد حسابداری، بهتر عمل می‌کنند (ایکلز^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۴). با این حال در تحقیقات داخلی گذشته، محققین به موضوع رابطه متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیرمالی و گزارشگری یکپارچه آن‌ها توجه‌ای نکرده‌اند. به همین دلیل در این تحقیق همه ابعاد گزارشگری به طور یکپارچه در نظر گرفته شده است تا ارتباط متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی مورد بررسی قرار گیرد و در تحقیقات آتی با استفاده از نتایج حاصل از این پژوهش، بتوان نسبت به گزارشگری و ارزیابی عملکرد و ارزش شرکت تصمیمات مناسب تری اتخاذ کرد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

در ایران بر اساس ابلاغیه سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹-۱۳۹۵) در تیر ماه ۱۳۹۴، طبق بند ۵ سرفصل امور اقتصادی، به ثبات و پایداری تجاری و ارتقاء شفافیت نظام مالی تأکید شده است. طبق این بند، یکی از سیاست‌های کلی این برنامه، گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه‌ی سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطر پذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقاء شفافیت و سلامت نظام مالی است. بنابراین می‌توان عنوان کرد که عملکرد پایدار برای کشورها از جمله ایران اهمیت دارد. در نتیجه، در ایران نیز دولت و نهاد های حرفه‌ای و قانون‌گذار در حوزه گزارشگری شرکت‌ها باید توجه ویژه‌ای نسبت به شفافیت و گزارشگری مؤثرتر داشته باشند.

با این حال علی‌رغم تأکید بر افشاء اطلاعات و مؤثر بودن نقش افشای اطلاعات غیر مالی بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار ایران (ودیعی و همکاران، ۱۳۹۱)، برخی از تحقیقات داخلی سطح گزارشگری اطلاعات حسابداری را پایین ارزیابی کرده‌اند (خالقی مقدم و خالق، ۱۳۸۷). هم‌چنین بر اساس تحقیق فروغی و همکاران (۱۳۸۷) مدیران شرکت‌های ایرانی تمایلی به افشای اطلاعات مربوط به هزینه‌های اجتماعی سازمان خود ندارند که این مسأله می‌تواند به دلایلی از جمله فقدان چارچوب گزارشگری مناسب و جامع، فقدان استاندارد مربوط به افشاء این اطلاعات و غیره باشد. هم‌چنین طبق بند ۸ مقدمه مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران، صورت‌های مالی با مقاصد عمومی است و در راستای رفع نیازهای مشترک اطلاعاتی طیف وسیعی از استفاده‌کنندگان تهیه و ارائه می‌شود (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۹۴)، در حالی که پایین بودن سطح افشاء ابعاد غیر مالی در شرکت‌های ایرانی، نشان‌دهنده شکاف وضعیت موجود از انتظارات ذینفعان است. بنابراین تدوین الزامات و استانداردهای مناسب برای گزارشگری عملکرد پایدار و افشاء در گزارش‌های سالانه شرکت‌ها، برای پاسخگویی به انتظارات ذینفعان در بازار سرمایه ایران ضروری است (برزگر، ۱۳۹۲) و نیاز به این موضوع احساس می‌شود که سازمان بورس اوراق بهادار تهران به عنوان متولی بازار سرمایه و نهاد حامی حقوق سرمایه‌گذاران، به تدوین مقررات و الزامات کافی برای ارتقاء سطح شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها، نظم و دقت در افشای اطلاعات و ارتقای محتوای گزارش‌های شرکت‌ها بپردازد (حاجیان و همکاران، ۱۳۹۴).

کیفیت گزارشگری در ایران ایفا کرد. به طور کلی، تحقیق حاضر به روش علمی و سیستماتیک به دنبال یافتن پاسخی برای پرسش زیر است:

«مدل عملکرد پایدار کسب و کار شرکت های ایرانی با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ایران چگونه است؟»

در تحقیق حاضر، عملکرد پایدار کسب و کار معرف گزارشگری شرکت ها در همه ابعاد عملکرد اقتصادی، حاکمیتی، اجتماعی، اخلاقی و محیطی است و منظور از شاخص عملکرد پایدار کسب و کار، اقلامی است که در مؤلفه های هر بعد مذکور قرار دارند. هم چنین، در این تحقیق منظور از عملکرد پایدار مالی کسب و کار، گزارشگری شرکت ها در بعد مالی (اقتصادی) است که به سه مؤلفه عامل رشد، عامل عملیاتی و عامل تحقیق تفکیک می شود و منظور از عملکرد پایدار غیر مالی کسب و کار، گزارشگری شرکت ها در ابعاد غیر مالی شامل حاکمیت شرکتی، اجتماعی، اخلاقی و محیطی است.

با انجام این تحقیق و نتایج حاصل از آن در ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه و با رویکرد عملکرد پایدار بر اساس قانون اساسی و سیاست های کلی، به نظر می رسد که بتوان به درک و توسعه عملکرد پایدار در ایران کمک کرد. هم چنین در فرآیند خصوصی سازی (با توجه به ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴)، توجه جدی به موضوع عملکرد پایدار می تواند به موفقیت خصوصی سازی و جلوگیری از مشکلات شرکت ها بعد از خصوصی سازی با نگرش عملکرد پایدار کمک کند و منافع بیشتری را نصیب ذی نفعان نماید. هم چنین در راستای تحقق اهداف سند چشم انداز، سیاست های کلی اقتصاد، سیاست های کلی برنامه ششم و با رویکرد توسعه همه جانبه، پایدار و به منظور دستیابی به رشد اقتصادی شتابان، پویا و پایدار، تقویت رقابت پذیری و ارتقای بهره وری، ارتقای سرمایه اجتماعی، ارتقای نظام اداری، قانون گرایی، شفافیت و پاسخگویی، انجام این تحقیق ضروری به نظر می رسد.

پایداری کسب و کار و ارتباط متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی

مفهوم عملکرد پایدار نشان می دهد که شرکت با توجه به تأثیر عملکرد بر منافع تمام ذی نفعان، باید تمرکز خود را به حداکثر سازی سود سهامداران در کوتاه مدت معطوف کند (فریمن، ۱۹۸۴). جنسن (۲۰۰۱) بیان می کند که در صورت نادیده گرفتن منافع ذی نفعان، شرکت نمی تواند ارزش را حداکثر کند. مفهوم عملکرد پایدار شرکت بیان می کند که

طبق تحقیقات انجام شده، یکی از بزرگ ترین چالش های پیش روی سرمایه گذاران و شرکت ها در استفاده از اطلاعات مربوط به عملکرد پایدار، فقدان استاندارد های مربوطه و جامع است. چالش دیگر این است که در دوره بلند مدت و در یک افشاء جامع و یکپارچه، کدام یک از این ابعاد برای یک شرکت در جهت خلق ارزش برای سهامداران و ذی نفعان اهمیت بیشتری دارد (ایکلز و همکاران، ۲۰۱۲) و موضوعات پایداری را باید بر اساس اهمیت آن ها طبقه بندی کرد، به طوری که شرکت هایی که رتبه بندی بالاتر در مورد موضوعات با اهمیت پایداری و همزمان رتبه بندی ضعیف در مورد موضوعات بی اهمیت پایداری دارند، بهترین عملکرد آینده را خواهند داشت (خان^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۶). در حالی که با بررسی های اولیه در تحقیقات داخلی گذشته، مشخص می شود که محققین نسبت به این موضوع توجه ای نکرده اند و فقط برخی از ابعاد، مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار را به صورت جداگانه و بدون ارائه یک چارچوب جامع و یکپارچه مورد بررسی قرار داده اند.

از طرف دیگر، مفهوم عملکرد پایدار نشان می دهد که شرکت با توجه به تأثیر عملکرد بر منافع تمام ذی نفعان از جمله جامعه و محیط، باید تمرکز خود را به حداکثر سازی سود سهامداران در کوتاه مدت معطوف کند (فریمن^{۱۳}، ۱۹۸۴). جنسن^{۱۴} (۲۰۰۱) بیان می کند که در صورت نادیده گرفتن منافع ذی نفعان، شرکت نمی تواند ارزش را حداکثر کند. بنابراین برای دستیابی به هدف اصلی شرکت و حداکثر کردن ارزش سهامداران، باید همه ابعاد عملکرد پایدار با هم مد نظر قرار گیرند. هنگامی که تأثیر گزارشگری بر ثروت سهامدار و هزینه سرمایه مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد، باید به ارتباط متقابل عملکرد پایدار مالی و عملکرد پایدار غیر مالی توجه ویژه ای شود، زیرا که سرمایه گذاران معمولاً با توجه به اطلاعات مالی تصمیم گیری می کنند و هر گونه ضعف در عملکرد پایدار مالی می تواند تحت تأثیر عملکرد پایدار غیر مالی باشد. این همان موضوعی است که در تحقیقات داخلی نیز به آن توجهی نشده است.

با توجه به ضعف گزارشگری در ایران، تحقیق حاضر به دنبال این است که با مطالعه و ارزیابی استاندارد ها و مقررات موجود در حوزه عملکرد پایدار و پژوهش های نظری عملکرد پایدار و شرایط محیطی شرکت های ایرانی و با استفاده از نظرات و دیدگاه های افراد آکادمیک و حرفه ای، مدلی برای عملکرد پایدار کسب و کار در ایران ارائه کند و با ارائه پیشنهادات به سازمان هایی مانند سازمان بورس و اوراق بهادار، بتوان نقش مؤثری در شناسایی نواقص گزارشگری و بهبود

تابع هدف برای هر سازمان تجاری، خلق ارزش سهامداران و سایر ذینفعان در انطباق با نظریه سهامداران و نظریه ذی نفعان است.

گزارشگری پایدار، شرکت‌ها را وادار می‌کند که رقابت، مناقشات یا فراهم کردن منافع کوتاه مدت و بلند مدت سهامداران، جامعه، اعتباردهندگان، کارکنان و محیط را ارزیابی کنند (استاب بیسانگ^{۱۵}، ۲۰۱۲؛ ویلر^{۱۶} و همکاران، ۲۰۰۳). با این حال، بروکت و رضایی (۲۰۱۳) بیان می‌کنند که سرمایه‌گذاری بهینه در ابعاد «زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی»^{۱۷} می‌تواند از طریق برقراری توازن بین هزینه‌ها و منافع تلاش پایدار، اثرات جانبی مثبت یک شرکت را حداکثر و اثرات جانبی منفی یک شرکت را حداقل کند.

با توجه به طبقه بندی ابعاد عملکرد پایدار به دو بخش کلی عملکرد پایدار و افشاء پایدار (ان جی و رضایی، ۲۰۱۵؛ بروکت و رضایی، ۲۰۱۳؛ جین و همکاران، ۲۰۱۳ و ۲۰۱۶؛ رضایی، ۲۰۱۶؛ کاپرون^{۱۸} و همکاران، ۲۰۱۵)، هر دو بخش برای سرمایه‌گذاران در مورد ارزیابی بازده و صرف ریسک اهمیت دارد. هر یک از اجزاء ابعاد زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی، مفاهیمی برای سهامداران در بر دارد. به عنوان مثال، هر موضوع زیست محیطی مربوط به کاهش سطح آلودگی یا صرفه جویی در هزینه‌های انرژی، ممکن است که نیازمند هزینه‌های سرمایه‌ای زیادی باشد، ولی در بلندمدت بدهی زیست محیطی را کاهش می‌دهد. افشای مناسب اطلاعات پایدار مرتبط با ابعاد محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی فرصت‌هایی را برای سهامداران خلق می‌کند تا خطرات ناشی از اشعه، حوادث معادن، دعوی قضایی، تقلب حسابداری و ... را شناسایی کنند. به طور مشابه، فعالیت‌های مرتبط با گزارشگری مسئولیت اجتماعی، سود فعلی شرکت را کاهش می‌دهد، اما در بلندمدت از طریق فراهم کردن یک محیط کار بهتر و ایجاد حسن نیت و شهرت، سود بیشتری را ایجاد می‌کند (ان جی و رضایی، ۲۰۱۵).

شرکت‌ها ممکن است به دلایل مختلفی از جمله تعهدات اخلاقی مربوط به شهروند خوب بودن (مانند شرکت کردن در فعالیت‌های محیطی و اجتماعی، خلق شهرت خوب، برقراری توازن کوتاه مدت و بلندمدت عملکرد پایدار مالی و ...) و هم چنین کسب مجوز برای فعالیت، از طریق تمرکز بر مسائل اجتماعی و زیست محیطی مهم برای ذی نفعان، گزارشگری بهتری داشته باشند (پورتر^{۱۹} و کرامر^{۲۰}، ۲۰۰۶).

با این حال، ابعاد عملکرد پایدار اقتصادی و عملکرد پایدار محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی متقابلاً منحصر به فرد نیستند. آن‌ها می‌توانند مکمل یکدیگر باشند و تقابل می‌

تواند بین آن‌ها رخ دهد. از شرکت‌هایی که حاکمیت شرکتی مؤثر و مسئولیت اجتماعی و محیطی دارند، انتظار می‌رود که عملکرد مالی بهتر داشته باشند و برای سهامداران ارزش ایجاد کنند و اعتماد عمومی و سرمایه‌گذاران را کسب کنند. از سوی دیگر، شرکت‌هایی که از لحاظ اقتصادی سودآور تر و ماندگار تر هستند، در شرایط بهتری قرار دارند و منابع بیشتری برای خلق اشتغال و ثروت در اختیار دارند و مسئولیت اجتماعی و محیطی را بهتر انجام می‌دهند. اگر چه که هدف اصلی بسیاری از شرکت‌ها استمرار افزایش ارزش سهامداران از طریق عملکرد اقتصادی پایدار است، ولی شرکت‌ها باید به طور مؤثر با عملکرد محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی هم سر و کار داشته باشند تا بتوانند این اطمینان را ارائه کنند و به ارزش سایر ذی نفعان نیز توجه می‌کنند. اما با این وجود، ارتباط بین عملکرد پایدار محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی و ارزش شرکت، ممکن است به صورت صادقانه و صریح نباشد. به طور مثال، تأثیر مثبت عملکرد پایدار غیر مالی (زیست محیطی، اجتماعی، حاکمیت شرکتی و اخلاقی) بر روی عملکرد پایدار مالی و در نتیجه ارزش شرکت، مطابق با این دیدگاه است که مسئولیت اجتماعی شرکت نشان دهنده سرمایه‌گذاری در دارایی‌های نامشهود مانند شهرت، سرمایه انسانی و ... است که به نوبه خود منجر به افزایش رقابت و پایداری مالی بلندمدت می‌شود. از طرف دیگر، یک تأثیر منفی می‌تواند مطابق با این دیدگاه باشد که مسئولیت اجتماعی شرکت می‌تواند هزینه بر باشد و منافع بالقوه آن می‌تواند صرف منافع شخصی (مانند شهرت، امنیت شغلی، وجه عمومی) شود که مدیریت آن را به عنوان هزینه سهامداران استخراج می‌کند (ان جی و رضایی، ۲۰۱۵).

شکل ۱، ارتباط متقابل بین ابعاد پایداری کسب و کار را نشان می‌دهد که بر اساس آن، حداکثر کردن ارزش شرکت از طریق همه ابعاد عملکرد پایدار قابل دستیابی است. تمرکز بر این ابعاد، فرصت‌هایی را برای شناسایی و تصحیح ناکارآمدی‌های عملیاتی و خطرات مالی و شهرت فراهم می‌کند و عملکرد اقتصادی را بهبود می‌بخشد. اطلاعات مالی با کیفیت بالا - که منعکس کننده بعد اقتصادی عملکرد پایدار است - سرمایه‌گذاران را قادر می‌سازد تا از طریق اطلاعات مالی کامل و دقیق تر، برآورد بهتری از ریسک و بازده مرتبط با سرمایه‌گذاری داشته باشند.

به طور کلی، بر اساس مبانی نظری تحقیق، برای دستیابی به هدف اصلی شرکت و حداکثر کردن ارزش سهامداران، باید همه ابعاد عملکرد پایدار در نظر گرفته شود. هم چنین عملکرد پایدار مالی و عملکرد پایدار غیر مالی به یکدیگر مرتبط هستند

جهانی گزارشگری پایدار را منتشر کرد که توسط «هیأت استاندارد های پایدار جهانی»^{۲۸} توسعه پیدا کرد. ابتکار گزارشگری جهانی (۲۰۱۳) در دستورالعمل های پایداری G4، عملکرد پایداری را در گزارشگری یکپارچه ابعاد اقتصادی، حاکمیتی، اجتماعی، اخلاقی و محیطی عملکرد پایداری را ترویج می دهد و بعد اخلاقی را مرتبط با ابعاد دیگر در نظر می گیرد.

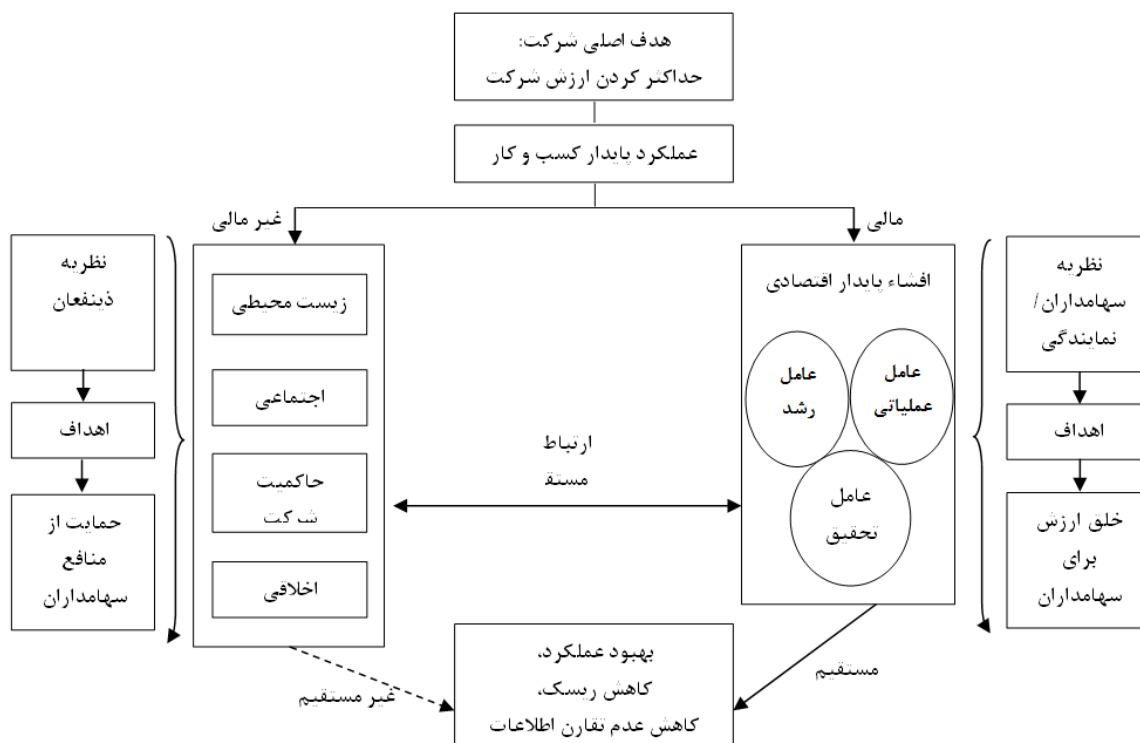
تحقیقاتی مانند ان جی و رضایی (۲۰۱۵)، بروکت و رضایی (۲۰۱۳)، جین و همکاران (۲۰۱۶)، رضایی (۲۰۱۶)، کایرون و همکاران (۲۰۱۵) عملکرد پایدار را به دو جزء عملکرد پایدار مالی (اقتصادی) و عملکرد پایدار غیر مالی (حاکمیت شرکتی، اجتماعی، اخلاقی و محیطی) طبقه بندی کرده اند.

تحقیقات دیگر (ان جی و رضایی، ۲۰۱۵؛ جین و همکاران، ۲۰۱۶؛ کلارکسون^{۲۹} و همکاران، ۲۰۱۱؛ هالیوال^{۳۰} و همکاران، ۲۰۱۱؛ هالیوال و همکاران، ۲۰۱۲) نشان می دهند که بین ابعاد مرتبط با عملکرد پایدار غیرمالی و عملکرد پایدار مالی ارتباط وجود دارد.

و هنگامی که تأثیر آن بر ثروت سهامدار و هزینه سرمایه مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد، باید با هم و به صورت یکپارچه بررسی شوند.

در سال ۱۹۹۷ «ابتکار گزارشگری جهانی»^{۲۱} برای ارائه ثبات و استاندارد سازی جهانی گزارشگری پایدار راه اندازی شد. در ابتدای فعالیت بر روی ارائه عملکرد زیست محیطی در گزارشگری شرکت ها تمرکز کرد و رهنمود های گزارشگری پایدار را در سال های ۲۰۰۰ (G1)، ۲۰۰۲ (G2)، ۲۰۰۶ (G3) و ۲۰۱۱ (G3.1) منتشر کرد (بلومبرگ^{۲۲}، ۲۰۱۲). در سال ۲۰۱۱، طرح گزارشگری جهانی (۲۰۱۱) «نسخه ۳ رهنمود گزارشگری پایداری (G3)» را ارائه و اصول عملکرد پایدار غیر مالی را گزارش کرد. این اصول شامل اهمیت^{۲۳}، شمول ذی نفعان^{۲۴}، متن^{۲۵}، کامل بودن و صحت^{۲۶}، قابلیت اندازه گیری و اثبات پذیری^{۲۷} و شفافیت است. این اصول به هر دو بخش مالی و غیر مالی پایداری مربوط می شوند.

رهنمود بعدی در سال ۲۰۱۳ (G4) منتشر شد. در اکتبر سال ۲۰۱۶، ابتکار گزارشگری جهانی اولین استاندارد های

شکل ۱- ارتباط متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیرمالی کسب و کار

تحقیقات اخیر (ان جی و رضایی، ۲۰۱۵؛ جین و همکاران، ۲۰۱۶؛ رضایی، ۲۰۱۶؛ رضایی، ۲۰۱۷؛ رضایی و تیو، ۲۰۱۷a؛ رضایی و تیو، ۲۰۱۷b؛ رضایی و همکاران، ۲۰۱۷) بیان می کنند که بین عملکرد پایدار مالی و عملکرد پایدار غیر مالی ارتباط متقابل وجود دارد. مطابق با تحقیقات مذکور، در تحقیق حاضر نیز عملکرد پایدار کسب و کار شامل پنج بعد اقتصادی، حاکمیت شرکتی، اجتماعی، اخلاقی و محیطی مورد بحث قرار می گیرد.

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به منظور بررسی ارتباط متقابل عملکرد پایدار مالی و غیر مالی و تعیین مدل عملکرد پایدار کسب و کار انجام شده است. بر این اساس، مراحل مختلف تحقیق در ادامه توضیح داده می شود.

در مرحله اول این تحقیق، ابتدا تحقیقات انجام شده خارجی و داخلی در مورد عملکرد پایدار کسب و کار مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. هم چنین استانداردها، رهنمودهای شناخته شده بین المللی و سازمان های تدوین مقررات و استانداردها مانند ابتکار گزارشگری جهانی، سازمان بین المللی استاندارد گذاری^{۲۱}، دستورالعمل اجرایی افزایش اطلاعات شرکت های ثبت شده نزد سازمان و سازمان های دیگر بررسی شد. سپس ابعاد، مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار در یک چارچوب جامع ارائه شد. شکل ۲ مدل مفهومی تحقیق را نشان می دهد.

در مرحله بعد، برای شناسایی مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار، سؤالاتی در قالب پرسشنامه طراحی شد. برای روایی پرسشنامه و شاخص های مورد استفاده در این تحقیق، قبل از آن که در قالب پرسشنامه به نظر خواهی گذاشته شود، در معرض قضاوت چند تن از خبرگان قرار گرفت و نهایتاً پرسشنامه مورد توافق به عنوان ابزار جمع آوری داده ها استفاده شده است.

پرسشنامه نهایی تحقیق شامل ۳ بخش است. بخش اول شامل مشخصات فردی می باشد. بخش دوم مربوط به شناسایی مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار و شامل ۳۹ پرسش در مورد شناسایی و تعیین ۲۳ مؤلفه و ۱۲۵ شاخص مربوط به مؤلفه ها است. بخش سوم نیز شامل ۷ پرسش مربوط به چارچوب، دامنه، محتوا و کیفیت افشاء عملکرد پایدار کسب و کار در ایران است. برای پرسش های بخش دوم پرسشنامه، ابتدا نظر خبرگان در مورد موافقت یا مخالفت خواسته شد و سپس شدت موافقت یا مخالفت مورد پرسش قرار گرفت. هم چنین در پایان بخش دوم و سوم

پرسشنامه، قسمتی طراحی شده بود که پاسخ دهندگان در صورت تمایل بتوانند نظرات خود درباره مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار را ذکر کرده یا توضیح دهند.

از آن جا که سؤالات بر اساس مقیاس ترتیبی است، برای سنجش شدت موافقت یا مخالفت از ۱ تا ۹ امتیاز در نظر گرفته شده است تا اطلاعات کیفی و ناپارامتریک پرسشنامه به مقادیر کمی و عددی تبدیل شود و برای محاسبات ملاک عمل قرار گیرد. بر اساس مدل مفهومی تحقیق، طبقه بندی ابعاد/ مؤلفه ها/ شاخص/ زیر شاخص ها و توضیحات آن ها در جدول ۱ ارائه شده است.

در این تحقیق، جامعه آماری برای بخش پرسش نامه شامل افراد حرفه ای، آکادمیک و صاحب نظر در حوزه افشاء و گزارشگری شرکت ها است.

به منظور نظر سنجی از افراد حرفه ای، آکادمیک و صاحب نظر برای تعیین ابعاد و مؤلفه های عملکرد پایدار، پرسش نامه ای بر اساس استاندارد ها، رهنمود های معتبر بین المللی و شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تهیه شد که طی سال ۱۳۹۶ توزیع و نتایج حاصله جمع آوری شد.

برای تکمیل پرسشنامه و نظر سنجی عملکرد پایدار کسب و کار، از متخصصان و صاحب نظران آکادمیک و حرفه ای استفاده شد. یک فرد متخصص و خبره شخصی است که دانش و مهارت های تخصصی مورد نیاز در یک زمینه خاص را از طریق آموزش های رسمی، کارآموزی و تجربه کسب نموده باشد. با توجه به این تعریف، خبرگان شامل افراد حرفه ای است که در زمینه مورد تحقیق، تخصص و دانش لازم و کافی را داشته باشند. اگر چه افراد متخصص مورد بحث قادر به تدوین یک سیاست ایده آل نمی باشند (مفهومی که در تئوری تعریف می شود ولی در عمل قابل تعیین نیست) ولی عقاید و نقطه نظرات آنان به دلیل آشنایی با موضوع تحقیق و آگاهی از ویژگی های خاص موضوع مورد نظر، از سایرین مربوط تر است (باباجانی، ۱۳۷۸).

پس از بررسی های انجام شده، اعضای خبرگان در ۳ گروه زیر تعیین شدند:

گروه (۱) اعضاء هیأت علمی دانشگاه های سراسری که دارای مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری حسابداری هستند. هم چنین عضو هیأت علمی مربوطه با موضوع تحقیق آشنایی داشته باشد،

گروه (۲) اعضاء جامعه حسابداران رسمی کشور که با موضوع تحقیق آشنایی و تجربه حسابرسی شرکت های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار را داشته باشند، امتیاز

کنترل کیفیت مؤسسات آنان «الف» باشد و اطلاعات مورد بررسی در سایت جامعه حسابداران رسمی نیز در دسترس باشد، گروه ۳) عضو هیأت مدیره/ مدیر ارشد سازمان ها و شرکت های بورسی که رشته تحصیلی آنان مرتبط با حسابداری و

مدیریت باشد و حداقل ۱۰ سال تجربه مفید در امور اجرایی نیز داشته باشد.

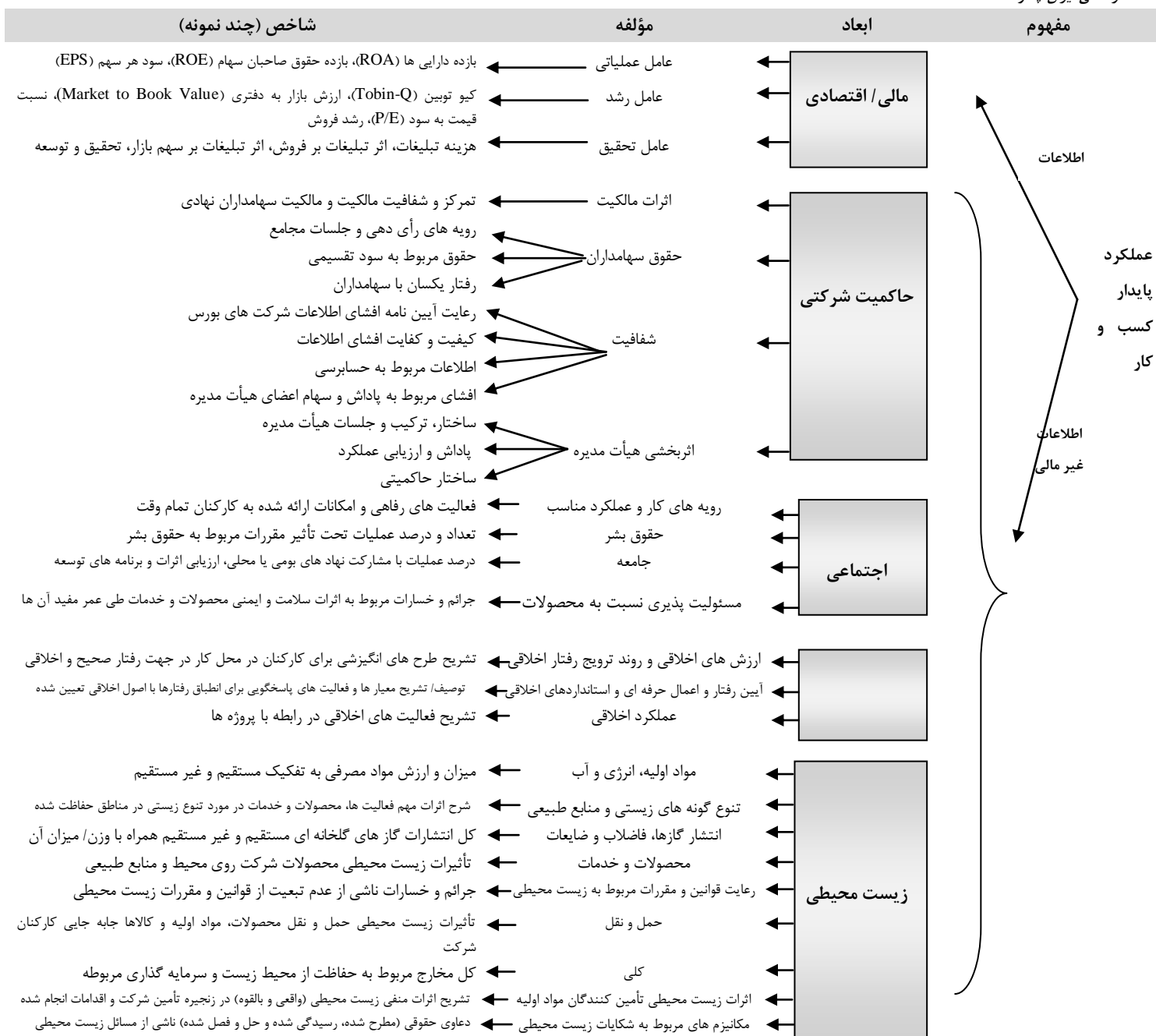
سؤال تحقیق

شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟

مؤلفه های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟

ابعاد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟

مدل عملکرد پایدار کسب و کار شرکت های ایرانی با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ایران چگونه است؟

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

جدول ۱- شرح کد و اقلام مربوط به عملکرد پایدار کسب و کار

ردیف	کد	بعد / مؤلفه / شاخص / زیر شاخص
-	ECON	بعد (۱) بعد اقتصادی (مالی)
-	OP	مؤلفه: «عامل عملیاتی»/ مقیاس های مبتنی بر حسابداری
۱	OP1	بازده دارایی ها
۲	OP2	بازده حقوق صاحبان سهام
۳	OP3	بازده سرمایه گذاری
۴	OP4	جریان وجه نقد عملیاتی به دارایی ها
۵	OP5	سود هر سهم
۶	OP6	نسبت حاشیه سود: سود به فروش
۷	OP7	نسبت سود عملیاتی به دارایی ها
۸	OP8	بهره وری نیروی کار (فروش سرانه)
۹	OP9	سود به ازای کارکنان (سود سرانه)
۱۰	OP10	نسبت هزینه به فروش
-	GR	مؤلفه: «عامل رشد»/ مقیاس های مبتنی بر بازار
۱۱	GR1	کیو توبین
۱۲	GR2	ارزش بازار به دفتری
۱۳	GR3	نسبت قیمت به سود
۱۴	GR4	ارزش افزوده بازار
۱۵	GR5	رشد فروش
۱۶	GR6	نسبت مخارج سرمایه ای به دارایی ها
-	RES	مؤلفه: «عامل تحقیق»/ سرمایه گذاری برای سودآوری بلندمدت
۱۷	RES1	هزینه تبلیغات
۱۸	RES2	اثر تبلیغات بر فروش
۱۹	RES3	اثر تبلیغات بر سهم بازار
۲۰	RES4	صرفه جویی ناشی از تبلیغات
۲۱	RES5	اثر تبلیغات بر سودآوری
۲۲	RES6	اثر تبلیغات بر قیمت
۲۳	RES7	تحقیق و توسعه
-	SOC	بعد (۲) بعد اجتماعی
-	SOC1	مؤلفه: رویه های کار و عملکرد مناسب
۲۴	SOC11	کل کارکنان، نرخ بازنشستگی و بازگشت به کار بر حسب نوع استخدام، گروه سنی، منطقه جغرافیایی، جنسیت و ...
۲۵	SOC12	فعالیت های رفاهی و امکانات ارائه شده به کارکنان تمام وقت (طرح خانه کارگری، صندوق رفاه کارکنان، بیمه عمر و ...)
۲۶	SOC13	تشریح موضوعات مربوط به بهداشت، سلامت، ایمنی و امنیت شغلی کارکنان و رعایت قوانین بهداشت و استاندارد های ایمنی و سلامت کار
۲۷	SOC14	متوسط مدت زمان آموزش کارکنان در هر سال بر حسب جنسیت و طبقه کارکنان
۲۸	SOC15	نسبت حقوق و مزایای زنان به مردان بر حسب طبقه و محل فعالیت
۲۹	SOC16	تشریح اثرات منفی (واقعی و بالقوه) رویه های کار در زنجیره تأمین شرکت و اقدامات انجام شده
۳۰	SOC17	شکایات مطرح شده، رسیدگی شده و حل و فصل شده مربوط به قوانین و مقررات/ رویه های کار
-	SOC2	مؤلفه: حقوق بشر
۳۱	SOC21	تعداد و درصد کل قرارداد ها و توافقات مهم سرمایه گذاری دربرگیرنده مقررات مربوط به حقوق بشر
۳۲	SOC22	توصیف معیارهای رویه های استخدام برای اجتناب یا جلوگیری از تبعیض بین کارکنان، کار کودکان یا کار اجباری
۳۳	SOC23	توصیف و تعداد موارد نقض حقوق افراد بومی و اقدامات انجام شده

ردیف	کد	بعد/ مؤلفه/ شاخص/ زیر شاخص
۳۴	SOC24	تعداد و درصد عملیات تحت تأثیر مقررات مربوط به حقوق بشر
۳۵	SOC25	تشریح اثرات منفی (واقعی و بالقوه) مقررات مربوط به حقوق بشر در زنجیره تأمین شرکت و اقدامات انجام شده
۳۶	SOC26	شکایات مطرح شده، رسیدگی شده و حل و فصل شده مربوط به مقررات حقوق بشر
-	SOC3	مؤلفه: جامعه
۳۷	SOC31	درصد عملیات با مشارکت نهاد های بومی یا محلی، ارزیابی اثرات و برنامه های توسعه
۳۸	SOC32	تشریح فعالیت ها و آموزش کارکنان برای شناسایی خطرات مرتبط با فساد و خطرات مهم شناسایی شده
۳۹	SOC33	فساد کشف شده و تشریح اقدامات انجام شده برای جلوگیری و مقابله با آن
۴۰	SOC34	کمک های مالی/ غیرمالی دریافتی از دولت، سازمان ها و سایر نهاد ها
۴۱	SOC35	شرح اقدامات قانونی برای رفتارهای ضد رقابتی، ضد اعتماد و شیوه های انحصاری و پیامد های آن
۴۲	SOC36	شرح جرائم مهم و اقدامات مربوط به عدم تبعیت از قوانین، مقررات و آیین نامه ها
۴۳	SOC37	تشریح اثرات منفی (واقعی و بالقوه) فعالیت ها بر جامعه/ منطقه/ زنجیره تأمین شرکت و اقدامات انجام شده
۴۴	SOC38	شکایات مطرح شده، رسیدگی شده و حل و فصل شده مربوط به اثرات بر جامعه
-	SOC4	مؤلفه: مسئولیت پذیری نسبت به محصولات
۴۵	SOC41	شرح محصولات و خدمات مهم مطابق با استاندارد های سلامت و ایمنی در راستای سلامت مصرف کنندگان و حمایت از حقوق آنان
۴۶	SOC42	جرائم و خسارات مربوط به اثرات سلامت و ایمنی محصولات و خدمات طی عمر مفید آن ها
۴۷	SOC43	شرح موارد عدم تبعیت از قوانین، مقررات و آیین نامه های مربوط به مشخصات محصولات/ بر چسب زدن محصولات و خدمات/ ارتباطات، بازاریابی، تبلیغات، اسپانسر و ...
۴۸	SOC44	سیستم های مدیریت رضایت مشتریان و اقدامات مربوط به رضایت مندی مشتری و رعایت حقوق مصرف کنندگان و ...
۴۹	SOC45	شرح محصولات ممنوعه/ غیر مجاز در برخی از بازار ها
۵۰	SOC46	شرح شکایات مربوط به نقض حریم شخصی مشتری و نتایج آن
-	ETH	بعد ۳) بعد اخلاقی
-	ETH1	مؤلفه: ارزش های اخلاقی و روند ترویج رفتار اخلاقی
۵۱	ETH11	تشریح برنامه های مربوط به ترویج ارزش های اصلی احترام متقابل، عدالت، گشاده رویی، صداقت و اعتماد
۵۲	ETH12	ارائه رهنمود و در دسترس قرار دادن منابع اخلاقی به کارکنان برای تصمیم گیری های اخلاقی مناسب
۵۳	ETH13	تشریح طرح های انگیزشی و راهکار های تشویق برای کارکنان در محل کار در جهت رفتار صحیح و اخلاقی
-	ETH2	مؤلفه: آیین رفتار و اعمال حرفه ای و استانداردهای اخلاقی
۵۴	ETH21	تصویب منشور اخلاقی حرفه ای برای کلیه مدیران و کارکنان
۵۵	ETH22	تشریح معیار ها و فعالیت های پاسخگویی برای انطباق رفتارها با اصول اخلاقی تعیین شده، قوانین کاربردی و استانداردهای حرفه ای و بهترین شیوه ها و هنجار ها برای رسیدن به ارزش های اخلاقی، موفقیت و پاسخگویی
۵۶	ETH23	گزارش های به موقع و مؤثر داخلی مبنی بر انطباق رفتارها با اصول اخلاقی و یا هرگونه تخلف اخلاقی از برنامه تبیین شده توسط فرد یا افراد مسئول
۵۷	ETH24	افشای پاداش به کارکنان برای انجام صحیح کارها
-	ETH3	مؤلفه: عملکرد اخلاقی
۵۸	ETH31	وجود یک کمیته مدیریتی اخلاق محور یا حضور مدیر اجرایی اصول اخلاقی (برای مثال مدیر نظارت بر اخلاقیات) به منظور نظارت بر رفتارهای اخلاقی سازمان
۵۹	ETH32	تشریح فعالیت های اخلاقی و راهکارهای عادلانه و تشویقی برای حل مشکلات و برخوردهای درون سازمانی مانند برخورد با رفتار های غیر اخلاقی کارکنان
۶۰	ETH33	تشریح برنامه های بهبود سیاست ها و روند شکایت برای حل هرگونه مخالفت و مشاجره درون سازمانی میان ناظرین و کارکنان مثل اختلاف در روند افشاگری برنامه ها و عملکردهای اخلاقی
۶۱	ETH34	داشتن یک خط قرمز اخلاقی یا نصب یک صندوق انتقادات و پیشنهادات بدون ذکر نام تا کارکنان بتوانند هرگونه رفتار مغایر با اخلاق را گزارش دهند.

ردیف	کد	بعد/ مؤلفه/ شاخص/ زیر شاخص
۶۲	ETH35	تشریح فعالیت های اخلاقی در رابطه با پروژه ها
-	ENV	بعد ۴) بعد زیست محیطی
-	ENV1	مؤلفه: مواد اولیه، انرژی و آب
۶۳	ENV11	میزان و ارزش مواد مصرفی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم
۶۴	ENV12	مقدار یا درصد استفاده از مواد قابل بازیافت در فرآیند ها و عملیات شرکت
۶۵	ENV13	انرژی مصرفی مستقیم و غیر مستقیم/ میزان انرژی ذخیره شده یا صرفه جویی شده به تفکیک منبع و میزان آن
۶۶	ENV14	آب مصرفی، بازیافت شده، تصفیه شده بر حسب منبع و نحوه مصرف آن
-	ENV2	مؤلفه: تنوع گونه های زیستی و منابع طبیعی
۶۷	ENV21	شرح اثرات مهم فعالیت ها، محصولات و خدمات در مورد تنوع زیستی در مناطق حفاظت شده/ مناطق حفاظت نشده/ بازسازی شده و دارای ارزش تنوع زیستی بالا
۶۸	ENV22	تعداد گونه های در معرض خطر فهرست شده توسط اتحادیه بین المللی حفاظت از طبیعت و فهرست گونه های تحت حفاظت ملی با زیستگاه های در مناطق تحت تأثیر اقدامات با خطر انقراض
-	ENV3	مؤلفه: انتشار گازها، فاضلاب و ضایعات
۶۹	ENV31	کل انتشارات گاز های گلخانه ای مستقیم و غیر مستقیم و سایر گازهای مهم همراه با وزن/ میزان آن
۷۰	ENV32	اقدامات انجام شده برای کاهش انتشار گاز های گلخانه ای، روش ها و معیار های حذف گاز ها و نتایج حاصله
۷۱	ENV33	انتشار مواد مخرب لایه اوزون بر اساس وزن
۷۲	ENV34	کل فاضلاب و ضایعات تخلیه شده به تفکیک نوع و نحوه خروج آن
۷۳	ENV35	رویه های چگونگی جابه جایی ضایعات و کاهش و دفع مناسب آن ها با رعایت مسائل زیست محیطی
۷۴	ENV36	اثرات قابل ملاحظه تخلیه فاضلاب ناشی از عملیات شرکت بر تنوع زیستی
-	ENV4	مؤلفه: محصولات و خدمات
۷۵	ENV41	تأثیرات زیست محیطی محصولات شرکت روی محیط و منابع طبیعی (خاک، جنگل و ...) و چگونگی مدیریت و نظارت بر آن
۷۶	ENV42	میزان محصولات فروخته شده و مواد مورد استفاده سازگار با محیط زیست برای بسته بندی محصولات
-	ENV5	مؤلفه: رعایت قوانین و مقررات
۷۷	ENV51	ارزش پولی جرائم قابل توجه و کل تعداد تحریم های غیر پولی ناشی از عدم تبعیت از قوانین و مقررات زیست محیطی
-	ENV6	مؤلفه: حمل و نقل
۷۸	ENV61	تأثیرات زیست محیطی حمل و نقل محصولات، مواد اولیه و کالاها جابه جایی کارکنان شرکت
-	ENV7	مؤلفه: کلی
۷۹	ENV71	کل مخارج مربوط به حفاظت از محیط زیست و سرمایه گذاری مربوطه
-	ENV8	مؤلفه: اثرات زیست محیطی تأمین کنندگان مواد اولیه
۸۰	ENV81	میزان تأمین کنندگان جدید مواد اولیه که بر اساس معیارهای زیست محیطی مورد بررسی قرار گرفته اند
۸۱	ENV82	تشریح اثرات منفی زیست محیطی (واقعی و بالقوه) در زنجیره تأمین شرکت و اقدامات انجام شده
-	ENV9	مؤلفه: مکانیزم های مربوط به شکایات زیست محیطی
۸۲	ENV91	دعای حقوقی (مطرح شده، رسیدگی شده و حل و فصل شده) ناشی از مسائل زیست محیطی
-	GOV	بعد ۵) بعد حاکمیت شرکتی
-	GOV1	مؤلفه: اثرات مالکیت
-	GOV11	تمرکز مالکیت/ شفافیت مالکیت/ مالکیت سهامداران نهادی
۸۳	GOV111	درصد مالکیت سهامداران نهادی/ دولتی/ بزرگترین سهامدار شرکت
۸۴	GOV112	داشتن ساختار مالکیت شفاف/ گسترده
۸۵	GOV113	درصد سهام شناور آزاد
-	GOV2	مؤلفه: حقوق سهامداران
-	GOV21	رویه های رأی دهی و جلسات مجامع

ردیف	کد	بعد/ مؤلفه/ شاخص/ زیر شاخص
۸۶	GOV211	تاریخ آگهی دعوت به مجمع و نحوه اطلاع رسانی تاریخ مجمع
۸۷	GOV212	لزوم حضور سهامداران در مجمع/ امکان رأی دهی غیابی و وکالتی
۸۸	GOV213	نحوه شمارش آراء در مجمع/ ارائه فرصت مناسب به سهامداران برای پرسیدن سؤالات و رفع ابهامات در مجمع عمومی عادی سالیانه و ثبت سؤالات سهامداران و پاسخ های مدیران شرکت در صورتجلسه مجمع
-	GOV22	حقوق مربوط به سود تقسیمی
۸۹	GOV221	اعلام سیاست تقسیم سود/ پرداخت سود تقسیمی به سهامداران ظرف مهلت قانونی
-	GOV23	رفتار یکسان با سهامداران
۹۰	GOV231	ارائه گزارش های مالی و اساسنامه شرکت به همه سهامداران (شامل کانال های مختلف دستیابی به اطلاعات) و دستیابی به موقع همه سهامداران به گزارش های افشاء شده شرکت
۹۱	GOV232	داشتن سیستمی برای جلوگیری از استفاده از اطلاعات نهانی و مطلع بودن کلیه کارمندان، مدیران و اعضای هیأت مدیره از این سیستم
-	GOV3	مؤلفه: شفافیت
-	GOV31	رعایت آیین نامه افشای اطلاعات شرکت های بورس
۹۲	GOV311	ارائه صورت های مالی حسابرسی شده اصلی و تلفیقی حداکثر ۴ ماه پس از پایان سال مالی و حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع
۹۳	GOV312	ارائه گزارش هیأت مدیره به مجمع و اظهار نظر حسابرس در مورد آن حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع
۹۴	GOV313	اطلاعات و صورت های مالی میان دوره ای ۳، ۶ و ماهه حسابرسی نشده حداکثر ۳۰ روز پس از پایان مقاطع ۳ ماهه
۹۵	GOV314	صورت های مالی میان دوره ای ۶ ماهه حسابرسی شده شرکت اصلی حداکثر ۶۰ روز پس از پایان دوره ۶ ماهه
۹۶	GOV315	صورت های مالی میان دوره ای ۶ ماهه حسابرسی شده تلفیقی حداکثر ۷۵ روز پس از پایان دوره ۶ ماهه
۹۷	GOV316	صورت های مالی سالانه حسابرسی نشده شرکت اصلی حداکثر ۶۰ روز پس از پایان سال مالی
۹۸	GOV317	صورت های مالی سالانه حسابرسی نشده تلفیقی حداکثر ۹۰ روز پس از پایان سال مالی
۹۹	GOV318	برنامه های آتی مدیریت و پیش بینی عملکرد سالانه شرکت اصلی و تلفیقی گروه حداقل حداکثر ۳۰ روز قبل از شروع سال مالی جدید
۱۰۰	GOV319	اظهار نظر حسابرس نسبت به پیش بینی عملکرد سالانه شرکت اصلی و تلفیقی گروه حداقل ۲۰ روز پس از ارائه توسط ناشر
۱۰۱	GOV3110	اطلاعات پرتفوی سرمایه گذاری های شرکت های سرمایه گذاری و هلدینگ در پایان هر ماه حداکثر ۱۰ روز پس از پایان ماه
۱۰۲	GOV3111	صورت های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت های تحت کنترل حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی سالانه شرکت اصلی
۱۰۳	GOV3112	صورت های مالی میان دوره ای ۶ ماهه حسابرسی شده شرکت های تحت کنترل حداکثر ۶۰ روز پس از پایان دوره ۶ ماهه
۱۰۴	GOV3113	اطلاعات پرتفوی سرمایه گذاری های شرکت های تحت کنترل حداکثر ۳۰ روز پس از پایان دوره ۳ ماهه
-	GOV32	کیفیت و کفایت افشای اطلاعات
۱۰۵	GOV321	کیفیت گزارش های سالیانه که در بردارنده عملکرد مالی، موقعیت رقابتی، عملیات بازرگانی، ریسک های عملیاتی و سایر موضوعات مالی باشد
۱۰۶	GOV322	داشتن وب سایت و افشای اطلاعات به روز در خصوص عملیات، صورت های مالی، ساختار سهامداری، ساختار سازمانی، گزارش های سالانه قابل داندود
۱۰۷	GOV323	ارائه اطلاعات در خصوص سهامداری متقابل شرکت، شرکت های تابعه و ساختار مالکیتی آن ها و تغییرات با اهمیت در مالکیت
۱۰۸	GOV324	معرفی اعضای هیأت مدیره در گزارش های سالانه شامل سمت، سوابق کاری و تحصیلات و عضویت کمیته های مختلف (شامل کمیته حسابرسی، انتصاب، جبران خدمت و ...) به تفکیک هر کمیته
۱۰۹	GOV325	ارائه گزارش هیأت مدیره به مجمع عمومی سالانه در مورد در پیاده سازی اصول حاکمیت شرکتی و ساختار کنترل های داخلی
-	GOV33	اطلاعات مربوط به حسابرسی
۱۱۰	GOV331	افشای جزئیات معاملات با اشخاص ثالث

ردیف	کد	بعد/ مؤلفه/ شاخص/ زیر شاخص
۱۱۱	GOV332	داشتن موارد عدم رعایت چک لیست سازمان بورس و اوراق بهادار
۱۱۲	GOV333	مبالغ پرداختی به حسابرسان بابت خدمات حسابرسی
۱۱۳	GOV334	ارائه گزارش کمیته حسابرسی، حسابرسان مستقل و حسابرسان داخلی به مجمع عمومی عادی سالیانه صاحبان سهام
-	GOV34	افشای مربوط به پاداش و سهام اعضای هیأت مدیره
۱۱۴	GOV341	افشای میزان سهام اعضای هیأت مدیره و مدیران شرکت و جزئیات خرید و فروش سهام شرکت توسط آنان
۱۱۵	GOV342	افشای جزئیات قرارداد حقوق و مزایای مدیر عامل، پاداش و دریافتی های اعضای هیأت مدیره (شامل دریافتی های مبتنی بر عملکرد)
-	GOV4	مؤلفه: اثربخشی هیأت مدیره
-	GOV41	ساختار، ترکیب و جلسات هیأت مدیره
۱۱۶	GOV411	اندازه (تعداد اعضا) هیأت مدیره، اعضای غیر اجرایی و اعضای مستقل هیأت مدیره (شامل ترکیب بهینه مهارت، تخصص و تجربه)
۱۱۷	GOV412	تفکیک نقش رئیس هیأت مدیره و مدیر عامل
۱۱۸	GOV413	تعداد جلسات هیأت مدیره در سال مالی مورد گزارش و نحوه تهیه دستور جلسه و صورتجلسات هیأت مدیره و میزان حضور هر یک از آنان در جلسات
-	GOV42	پاداش و ارزیابی عملکرد
۱۱۹	GOV421	برگزاری جلسات منظم بین مدیران ارشد شرکت و هیأت مدیره و افشای لیستی از موضوعات بررسی شده توسط هیأت مدیره
۱۲۰	GOV422	میزان عضویت مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره شرکت در هیأت مدیره سایر شرکت ها و داشتن دستورالعمل در خصوص تعداد عضویت مجاز
۱۲۱	GOV423	بهره مندی از سیستم ارزیابی عملکرد سالیانه برای اعضای هیأت مدیره و مدیران ارشد و ارزیابی عملکرد مدیر عامل به صورت سالیانه توسط هیأت مدیره (شامل میزان وابستگی پاداش به ارزش شرکت)
-	GOV43	ساختار حاکمیتی
۱۲۲	GOV431	وجود محدودیت حداکثر سن برای عضویت اعضای اجرایی در هیأت مدیره شرکت/ وجود محدودیت برای حداکثر سال هایی که یک نفر می تواند در هیأت مدیره عضویت داشته باشد
۱۲۳	GOV432	داشتن سیاست مدیریت ریسک و داشتن بانک اطلاعاتی از ریسک های بالقوه و بالفعل
۱۲۴	GOV433	بهره مندی از کمیته های حسابرسی، حسابرسان داخلی، انتصاب، جبران خدمات، سرمایه گذاری، تأمین مالی و ...
۱۲۵	GOV434	تصویب دستورالعمل حاکمیت شرکتی (شامل وجود منشور مناسب حسابرسان داخلی و ...)
-	ESGE	عملکرد پایدار غیر مالی کسب و کار
-	BSP	عملکرد پایدار (مالی و غیر مالی) کسب و کار

روش های گردآوری داده ها و روش های آماری مورد

استفاده برای تجزیه و تحلیل داده ها

در این تحقیق، با مطالعه تحقیقات داخلی و خارجی، استانداردها، رهنمودهای شناخته شده بین المللی و منطقه ای، ابعاد، مؤلفه ها و شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار، در یک چارچوب جامع ارائه شد. سپس با استفاده از پرسشنامه، نظرات خبرگان دریافت گردید.

پس از جمع آوری اطلاعات و داده ها از طریق منابع کتابخانه ای و پرسش نامه، آزمون های آماری لازم انجام شد. به عنوان نمونه، با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^{۳۳}، پایایی پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت. پس از آن، روش تحلیل عاملی تأییدی^{۳۴}، تحلیل مسیر^{۳۵} و سایر آزمون های لازم به کار

بر این اساس سعی شده است که برای ۳۴۶ نفر از متخصصین و صاحب نظران واجد شرایط در زمینه موضوع تحقیق حاضر پرسشنامه ارسال شود تا از نظرات کارشناسی آنان استفاده شود. پس از ۵ ماه پیگیری مداوم از گروه های خبرگان برای پاسخ به پرسشنامه تحقیق، تعداد ۱۱۵ پرسشنامه دریافت شد. ۷ پرسشنامه به دلایلی مانند پاسخ ندادن به اکثر سؤالات، کنار گذاشته شد. با توجه به این که در گروه های مشابه، معمولاً ۱۰ تا ۱۵ نفر شرکت کننده کافی است (ویندل^{۳۲}، ۲۰۰۴) و تعداد پرسشنامه های دریافت شده در هر گروه خبرگان تحقیق حاضر، مناسب است، نهایتاً ۱۰۸ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل های آماری قرار گرفت که نتایج آن در ادامه توضیح داده می شود.

گرفته شد. برای آزمون های انجام شده، از نرم افزار های SPSS و 24 Smart-PIS استفاده شد.

یافته های تحقیق

در بخش سوم پرسشنامه از خبرگان در مورد چارچوب، دامنه، محتوا و کیفیت افشاء عملکرد پایدار کسب و کار در ایران نظرخواهی شده است. خلاصه پاسخ خبرگان در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج نشان می دهد که بیشتر خبرگان موافق اجباری شدن رویکرد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران می باشند. نهادهای حرفه ای به عنوان نهاد تدوین کننده استاندارد های گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار باشند و این استانداردها برای شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار الزامی شود. سالانه بودن دوره تناوب گزارشگری عملکرد پرسش فرعی ۱-۱) ابعاد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۲) مؤلفه های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۳) شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۴) به عنوان نهاد اعتباردهنده گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار تعیین شود.

پرسش های اصلی و فرعی تحقیق

پس از مطالعات انجام شده و بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق و مطالب بیان شده در بخش بیان مسأله، پرسش های زیر برای بررسی تحقیق به صورت زیر طراحی می شوند:

پرسش اصلی (۱) مدل عملکرد پایدار کسب و کار شرکت های ایرانی با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ایران چگونه است؟

پرسش فرعی ۱-۱) ابعاد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۲) مؤلفه های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۳) شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار در ایران چیست؟ پرسش فرعی ۱-۴) به عنوان نهاد اعتباردهنده گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار تعیین شود.

جدول ۲- نظرات خبرگان در مورد چارچوب، دامنه، محتوا و کیفیت افشاء عملکرد پایدار کسب و کار در ایران

چگونه بودن رویکرد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۱
اجباری	اختیاری	ترکیبی	بدون پاسخ	جمع	پاسخ		
۴۶/۳٪	۲۱/۳٪	۲۲/۴٪	۱۰/۲٪	۱۰۰٪			
بخش یا نهاد تدوین کننده استاندارد های گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۲
دولت	نهادهای حرفه ای	به طور مشترک	بدون پاسخ	جمع	پاسخ		
۱۳٪	۴۷/۲٪	۲۹/۶٪	۱۰/۲٪	۱۰۰٪			
نوع شرکت های اجرا کننده استاندارد های گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۳
دولتی	بورسی	بزرگ	کلیه شرکت ها	بدون پاسخ	جمع	پاسخ	
۲/۸٪	۴۴/۴٪	۱۸/۵٪	۲۲/۳٪	۱۲٪	۱۰۰٪		
دوره تناوب ارائه گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۴
سالانه	میان دوره ای	مستمر	بدون پاسخ	جمع	پاسخ		
۳۰/۶٪	۲۷/۸٪	۲۸/۷٪	۱۳٪	۱۰۰٪			
محل ارائه گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۵
وب سایت	گزارش های سالانه	ضمیمه گزارش های سالانه	گزارش های جداگانه	گزارشگری یکپارچه	بدون پاسخ	جمع	پاسخ
۱۱/۱٪	۱۹/۴٪	۴۰/۷٪	۵/۶٪	۱۰/۲٪	۱۳٪	۱۰۰٪	
مسئول تأیید گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۶
هیأت مدیره شرکت	مدیرعامل شرکت	حسابرس داخلی	حسابرس مستقل	هیأت مدیره شرکت و حسابرس مستقل	بدون پاسخ	جمع	پاسخ
۴۱/۷٪	۶/۵٪	۱۰/۲٪	۳/۷٪	۲۵٪	۱۳٪	۱۰۰٪	
نهاد اعتباردهنده گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار در ایران							پرسش ۷
جامعه حسابداران رسمی	دولت یا نهادهای دولتی	حسابرسان معتمد بورس	متخصصین و مشاوران در حوزه عملکرد پایدار کسب و کار	بدون پاسخ	جمع	پاسخ	
۴۱/۷٪	۱۲٪	۱۰/۲٪	۲۳/۱٪	۱۳٪	۱۰۰٪		

قابلیت اعتماد (پایایی) پرسشنامه

در تحقیق حاضر به منظور برآورد قابلیت اعتماد پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این ضرایب برای هر کدام از ابعاد، عملکرد پایدار غیر مالی و عملکرد پایدار (مالی و غیر مالی) به طور جداگانه محاسبه شده است. ضریب آلفای کرونباخ در جدول ۳ ارائه شده است. طبق جدول فوق، چون مقادیر آلفای کرونباخ از ۰/۷ بیشتر است، بنابراین پرسشنامه از پایایی بالایی برخوردار است.

جدول ۳- مقادیر آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی پرسشنامه

مقدار آلفای کرونباخ	بعد/ مفهوم
۰/۸۹۸	اقتصادی/ مالی
۰/۸۶۶	اجتماعی
۰/۸۶۵	اخلاقی
۰/۷۸۴	زیست محیطی
۰/۸۷۴	حاکمیت شرکتی
۰/۷۲۳	عملکرد پایدار غیر مالی (اجتماعی، اخلاقی، زیست محیطی، حاکمیت شرکتی)
۰/۸۹۸	عملکرد پایدار (اقتصادی/ مالی، اجتماعی، اخلاقی، زیست محیطی، حاکمیت شرکتی)

کوچک باشد. به عنوان مثال، متغیرها نسبت به مشاهده ها بیشتر بوده و ممکن است مقداری از داده‌ها بطور تصادفی بدست نیامده باشد. به دلیل این ویژگی ها است که محققان، هنگامی که حجم نمونه نسبتاً پایین است از مدل‌سازی مسیر کمترین مربعات جزئی به جای لیزرل استفاده می‌کنند (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵). در این پژوهش برای بررسی مدل عملکرد پایدار کسب و کار و تحلیل عاملی تأییدی از نرم افزار «اسمارت پی ال اس»^{۴۲} استفاده شده است.

یک مدل معادله ساختاری به طور کلی از دو نوع مدل اندازه گیری^{۴۳} و مدل ساختاری^{۴۴} تشکیل می‌شود. مدل اندازه گیری نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده شده تعریف می‌کند و در واقع مجموعه ای از متغیرهای مشاهده شده را به مجموعه ی کوچکتری از متغیرهای نهفته مرتبط می‌کند. مدل ساختاری روابط میان متغیرهای پنهان درونی و بیرونی را نشان می‌دهد و امکان ارزیابی جهت و شدت اثرات علی میان این متغیرها را فراهم نماید. بنابراین بر مبنای مدل های اندازه گیری، محقق تعریف می‌کند که کدام متغیرها مشاهده شده و کدام متغیرها پنهان هستند و بر پایه مدل های ساختاری مشخص می‌شود که کدام متغیرهای مستقل دارای تأثیر بر کدام متغیر وابسته هستند.

بررسی مدل ساختاری و روایی آن

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه تحقیق، به بررسی مدل ساختاری می‌پردازیم که از نرم افزار اسمارت پی ال اس استفاده شده است. جهت بررسی روایی سازه تحلیل عاملی تأییدی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این مدل مبتنی بر اطلاعات پیش تجربی درباره ساختار داده ها است و قبل از انجام تحلیل مسیر (مدل ساختاری)، ابتدا باید تحلیل عاملی تأییدی (مدل اندازه گیری) انجام شود و در واقع به بررسی این موضوع پرداخته می‌شود که آیا سوالات پرسشنامه، ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه گیری ابعاد مورد مطالعه در مدل تحقیق فراهم می‌آوردند یا خیر. در تحلیل عاملی تأییدی هر چه میزان بار عاملی به عدد یک نزدیک تر باشد، در واقع گویای این مسأله است که سوالات پرسشنامه ارتباط قویتری با متغیرهای مکنون دارند و اگر میزان بار عاملی صفر باشد این به معنای عدم ارتباط بین سوال پرسشنامه با متغیر مکنون است. بار عاملی منفی به معنای معکوس بودن جهت اثرگذاری سوال پرسشنامه بر متغیر مکنون است. جهت بررسی این موضوع از بارهای عاملی و مقادیر t (t-value) استفاده می‌شود.

مدل یابی معادله ساختاری

در تحقیقاتی که هدف، آزمون مدل خاصی از رابطه بین متغیرها است از تحلیل «مدل سازی معادلات ساختاری»^{۴۶} استفاده می‌شود. این مدل یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیات درباره روابط متغیرهای مشاهده شده و مکنون است. یکی از تکنیک های مورد استفاده مدل سازی معادلات ساختاری «کمترین مربعات جزئی»^{۴۷} است که بر روی واریانس بین سازه ها تمرکز کرده است (وو^{۴۸}، ۲۰۱۰). در این روش، پارامترهای ساختاری و اندازه‌گیری از طریق یک رویه تکراری تخمین زده می‌شوند که رگرسیون ساده و چندگانه را به وسیله «کمترین مربعات معمولی»^{۴۹} ترکیب می‌کند. بنابراین از هرگونه فرض هم توزیعی متغیرهای مشاهده شده اجتناب می‌ورزد. این تکنیک ارزیابی همزمان روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری سازه‌های تئوریک را فراهم می‌کند. هم چنین برای ارزیابی مدل های سنجش و ساختاری با سازه‌های چند شاخصی با اثرات مستقیم و غیرمستقیم نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد (چوا^{۴۰} و چن^{۴۱}، ۲۰۰۹). حجم نمونه در مدل یابی مسیر کمترین مربعات جزئی می‌تواند تا اندازه قابل ملاحظه‌ای

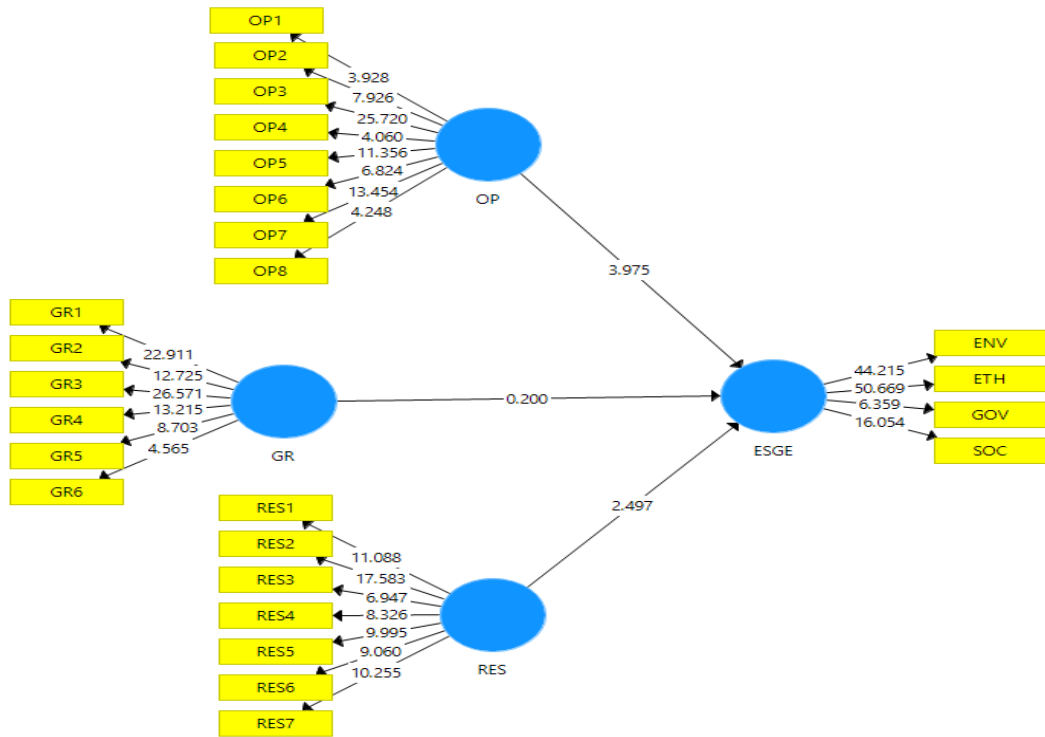
تأییدی اولیه مربوط به شاخص های حذف شده، در جدول ۴ نشان داده شده است. طبق این جدول، شاخص های OP9، OP10، SOC15، GOV212، GOV232، GOV323، GOV331، GOV333، GOV341، GOV412 و GOV432 باید حذف شوند. پس از حذف شاخص های فوق مجدداً مدل ها بررسی شد.

پس از حذف شاخص های OP9، OP10، SOC15، GOV212، GOV232، GOV323، GOV331، GOV333، GOV341، GOV412 و GOV432، برای مرتبه دوم مدل ها بررسی شد. نتایج نشان می دهد که همه شاخص ها دارای مقدار بار عاملی بیشتر از ۰/۴ و آماره t بیشتر از ۱/۹۶ هستند. مقادیر آماره t و بارهای عاملی شاخص های مربوط به GR، OP، RES و به صورت تصویری در شکل ۳ و ۴ و هم چنین مقادیر آماره t و بارهای عاملی شاخص های مربوط به ENV، SOC، ETH و GOV در شکل ۵ و ۶ نشان داده شده است

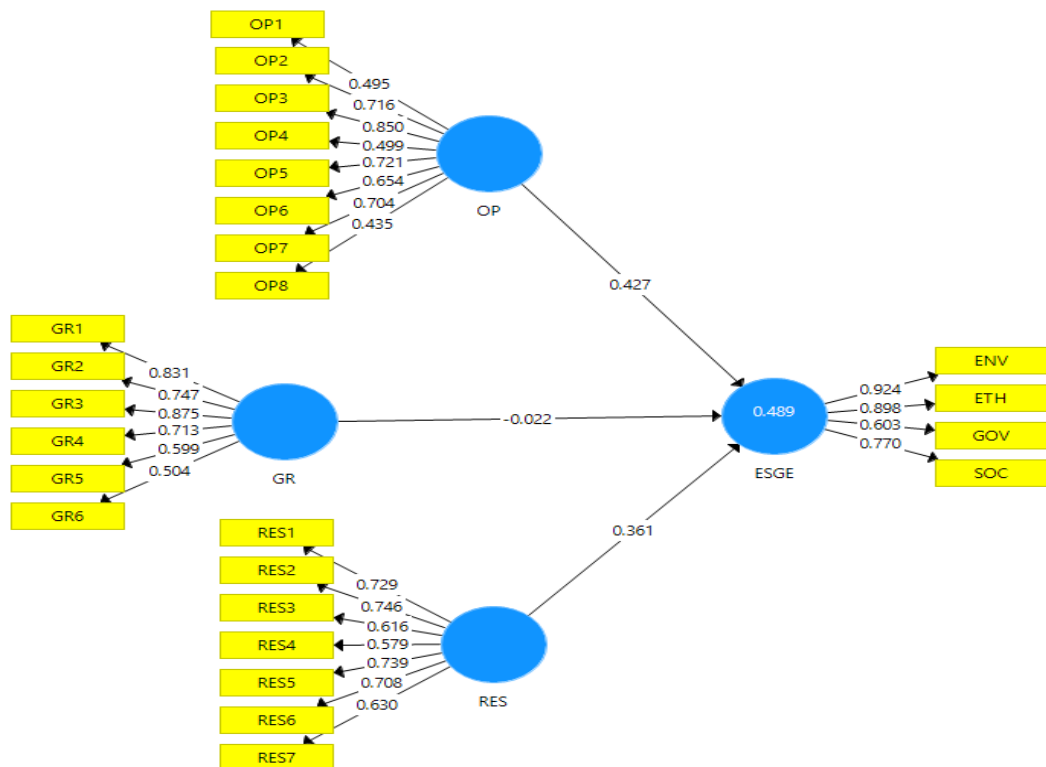
برای تفسیر عامل ها باید مشخص شود که کدامیک از بارهای عاملی به عنوان مقادیر معنی دار لحاظ گردند. برای اتخاذ این تصمیم، هیر^{۴۵} و همکاران (۲۰۱۰) بیان می کنند که بارهای عاملی که بیشتر از ۰/۳± باشند، دارای معنی داری کم هستند. بارهای عاملی بیشتر از ۰/۴± دارای سطح معنی داری بالا و بارهای بیشتر از ۰/۵± بسیار معنی دار تلقی می شوند. استیونس^{۴۶} (۲۰۰۲) پیشنهاد می کند که برای مقاصد تفسیری در علوم اجتماعی، بدون توجه به حجم نمونه، ۰/۴ برآورد شود. از طرف دیگر، در بیشتر تحقیقات علوم اجتماعی و انسانی، معیار ۰/۴ لحاظ شده است، بنابراین در تحقیق حاضر نیز اگر بارهای عاملی بیشتر از ۰/۴ و مقادیر تی نیز بزرگ تر از ۱/۹۶ باشند، در سطح اطمینان ۹۵٪ نشانگرها ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه گیری ابعاد مورد مطالعه در مدل تحقیق فراهم می کنند. مقدار بار عاملی کوچکتر از ۰/۴ و آماره t کمتر از ۱/۹۶ باید از مدل حذف شود. نتایج تحلیل عاملی

جدول ۴- نتایج اولیه تحلیل عاملی تأییدی مربوط به شاخص های حذف شده

سطح معنی داری (P Values)	بار عاملی (Original Sample)	انحراف استاندارد (Standard Deviation)	آماره t (T Statistics)	
۰/۱۵۹	۰/۱۳۵	۰/۰۹۶	۱/۴۰۹	GOV212 <- GOV
۰/۰۸۱	۰/۲۸۶	۰/۱۶۴	۱/۷۵	GOV232 <- GOV
۰/۰۹۱	۰/۳۲۴	۰/۱۹۱	۱/۶۹۵	GOV323 <- GOV
۰/۰۲۱	۰/۳۸	۰/۱۶۴	۲/۳۲	GOV331 <- GOV
۰/۰۴۷	۰/۳۴۹	۰/۱۷۶	۱/۹۸۷	GOV333 <- GOV
۰/۰۲۲	۰/۳۸۶	۰/۱۶۹	۲/۲۹	GOV341 <- GOV
۰/۰۴۷	۰/۳۵۹	۰/۱۸	۱/۹۹۲	GOV412 <- GOV
۰/۰۴۵	۰/۳۶۳	۰/۱۸	۲/۰۱۲	GOV432 <- GOV
۰/۰۴۷	۰/۲۵۲	۰/۱۲۶	۱/۹۹۴	SOC15 <- SOC
۰/۹۱۰	-۰/۰۱۴	۰/۱۲۶	۰/۱۱۳	OP10 <- OP
۰/۳۰۶	-۰/۱۲۴	۰/۱۲۱	۱/۰۲۵	OP9 <- OP

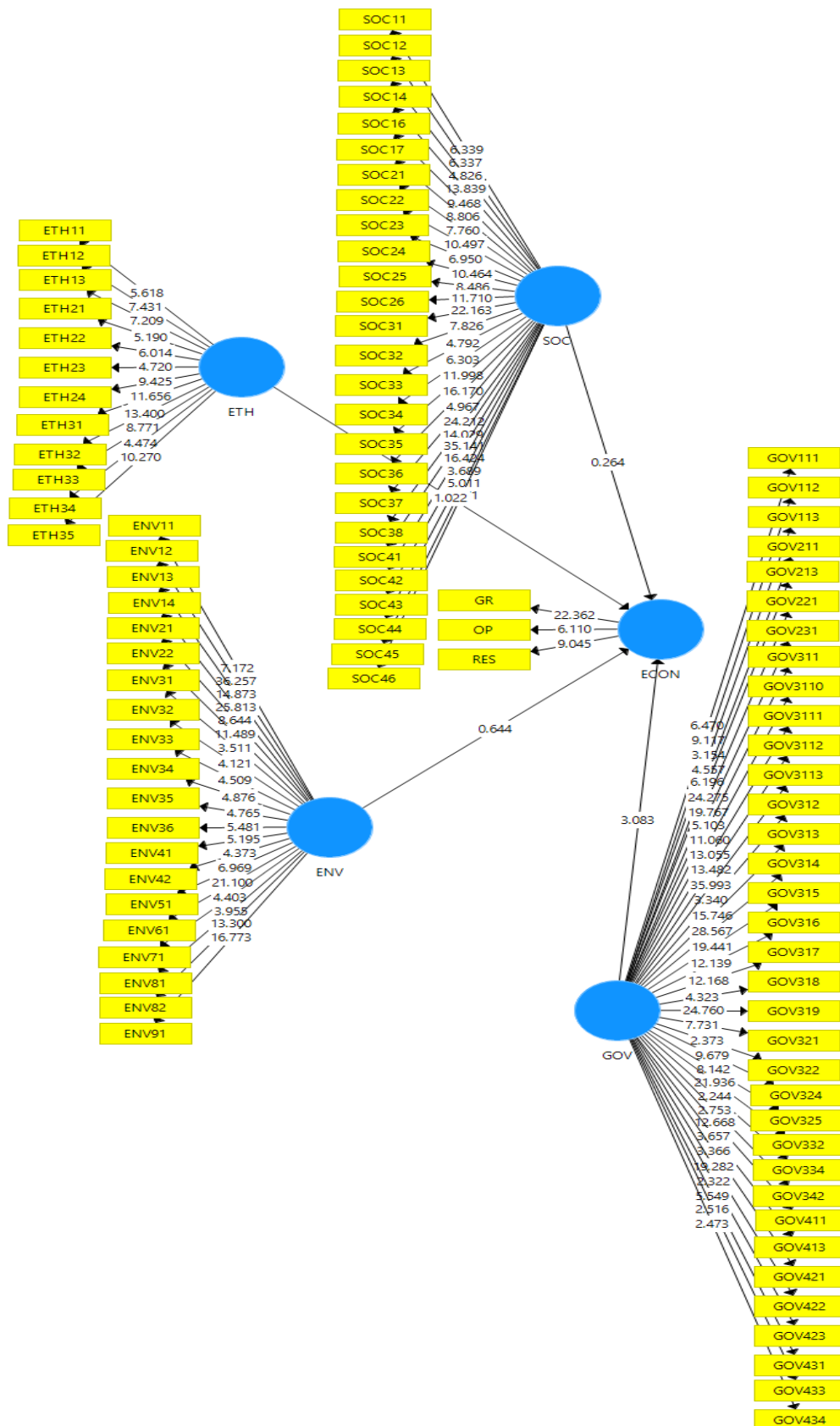

شکل ۳- مقادیر آماره t شاخص های مربوط به OP, GR و RES

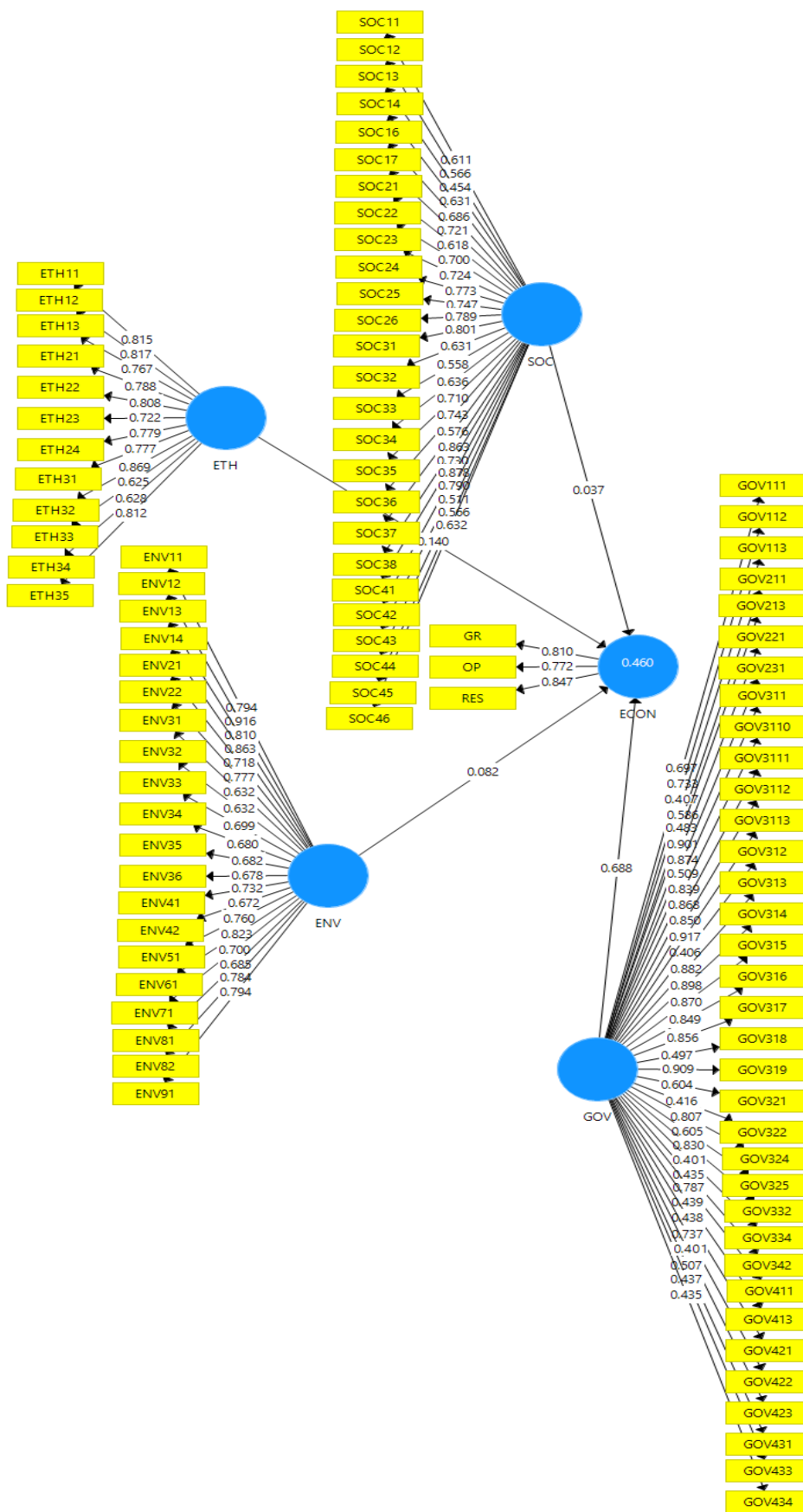

شکل ۴- مقادیر بارهای عاملی شاخص های مربوط به OP, GR و RES

شکل ۵- مقادیر آماره t شاخص های مربوط به SOC, ENV, ETH و GOV

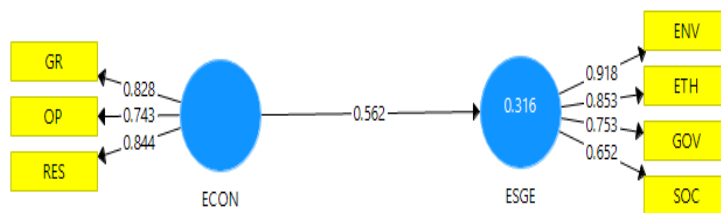

شکل ۶- مقادیر بارهای عاملی شاخص های مربوط به SOC، ENV، ETH و GOV

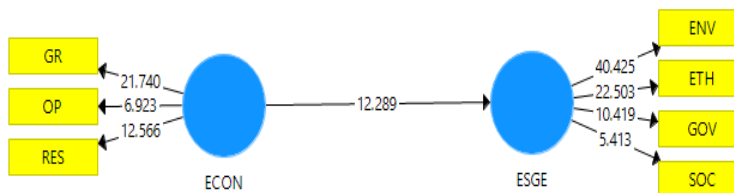
تحلیل مسیر

پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی و بر عکس مورد بررسی قرار می گیرد. به همین منظور، از دو مدل ساختاری استفاده شده است. مدل تحقیق در مورد تأثیر عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی و بر عکس (با توجه به ضریب مسیر و در حالت آماره t) به صورت تصویری در شکل ۷ تا ۱۰ نشان داده شده است. خلاصه نتایج تحلیل مسیر طبق شکل ۷ تا ۱۰، در جدول ۵ خلاصه شده است.

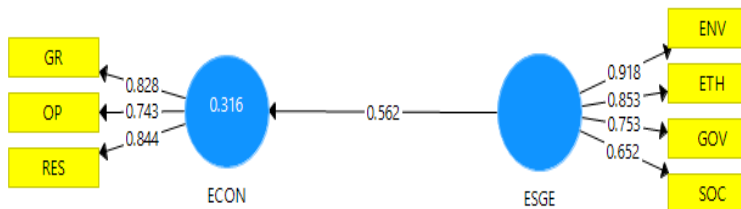
مدل سازی معادلات ساختاری، یک ابزار پژوهشی رایج در علوم مدیریت، پزشکی و علوم اجتماعی است که در سال های اخیر مورد استفاده قرار گرفته است. با توجه به این که هدف اصلی تحقیق حاضر، ارائه مدل عملکرد پایدار کسب و کار است و از طرف دیگر، طبق مبانی نظری تحقیق، همواره روابط متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی عملکرد پایدار کسب و کار مورد بحث بوده است، به منظور دستیابی به هدف اصلی تحقیق، با استفاده از نرم افزار Smart-PLS، تأثیر عملکرد

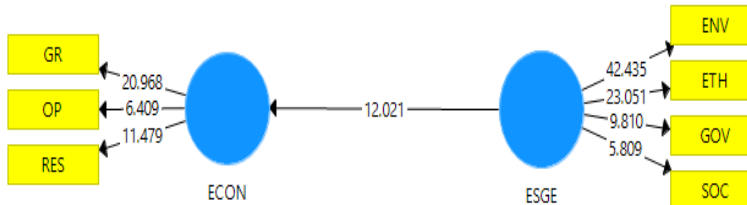
شکل ۷- مدل تحقیق در مورد تأثیر عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی (در حالت ضریب مسیر)

شکل ۸- مدل تحقیق در مورد تأثیر عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی (در حالت آماره t)

شکل ۹- مدل تحقیق در مورد تأثیر عملکرد پایدار غیر مالی بر عملکرد پایدار مالی (در حالت ضریب مسیر)

شکل ۱۰- مدل تحقیق در مورد تأثیر عملکرد پایدار غیر مالی بر عملکرد پایدار مالی (در حالت آماره t)

جدول ۵- خلاصه نتایج تحلیل مسیر

مسیر	ضریب مسیر	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
ECON -> ESGE	۰/۵۶۲	۰/۰۴۶	۱۲/۲۸۹	۰/۰۰۰
ESGE -> ECON	۰/۵۶۲	۰/۰۴۷	۱۲/۰۲۱	۰/۰۰۰

پس از مطالعه تحقیقات انجام شده خارجی و داخلی، استانداردها، رهنمودهای شناخته شده بین‌المللی و سازمان‌های تدوین مقررات و استانداردها مانند ابتکار گزارشگری جهانی، سازمان بین‌المللی استاندارد گذاری، دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت شده نزد سازمان، نظرات متخصصان و صاحب‌نظران آکادمیک و حرفه‌ای در قالب پرسشنامه مورد نظر خواهی قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که اجباری شدن رویکرد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران و سالانه بودن دوره تناوب آن مورد قبول بیشتر خبرگان است. هم‌چنین جامعه حسابداران رسمی به عنوان نهاد اعتباردهنده گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار تعیین شود. از طرف دیگر، عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی تأثیر مثبت دارد. این رابطه در مورد عملکرد پایدار غیر مالی بر عملکرد پایدار مالی نیز صادق است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در ایران نیز بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی روابط متقابل وجود دارد که مطابق با مبانی نظری تحقیق حاضر (ان‌جی و رضایی، ۲۰۱۵؛ جین و همکاران، ۲۰۱۶؛ رضایی، ۲۰۱۶؛ رضایی و همکاران، ۲۰۱۷a؛ رضایی و تیو، ۲۰۱۷b؛ رضایی و همکاران، ۲۰۱۷) است.

همواره در هر تحقیقی، محدودیت‌هایی وجود دارد و این تحقیق نیز عاری از آن نمی‌باشد؛ لذا این محدودیت‌ها به صورت زیر عنوان می‌شوند:

۱) هر پرسش‌نامه، دارای محدودیت‌های ذاتی است که از آن جمله می‌توان به فقدان برگشت تمام پرسش‌نامه اشاره نمود. در این تحقیق نیز، علی‌رغم پیگیری‌های صورت گرفته، تمام پرسش‌نامه‌ها برگشت نداشتند.

۲) لازم به ذکر است که محدودیت زمانی در انتخاب نمونه‌ها و محدودیت در بررسی شاخص‌ها، این احتمال را به وجود می‌آورد که عوامل دیگری غیر از آن چه در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند، ممکن است در میزان و محتوای عملکرد پایدار کسب و کار دخیل باشند؛ لذا بررسی‌های بیشتر و انتخاب پارامترهای دیگر می‌تواند این محدودیت‌ها را مرتفع و سایر عوامل ناشناخته را آشکار سازد.

در راستای تحقیق انجام شده و نتایج به دست آمده، پیشنهادهایی ارائه می‌شود که می‌تواند به وضعیت عملکرد پایدار کسب و کار در ایران بهبود ببخشد. پیشنهاد‌های این تحقیق به صورت زیر عنوان می‌شوند:

بر اساس جدول ۵، از آن‌جا که مقدار قدر مطلق آماره t برای تأثیر عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی، برابر با ۱۲/۲۸۹ و از ۱/۹۶ بیشتر است و هم‌چنین ضریب مسیر برابر با ۰/۵۶۲ و مثبت است، بنابراین عملکرد پایدار مالی بر عملکرد پایدار غیر مالی تأثیر مثبت دارد. از طرف دیگر، مقدار قدر مطلق آماره t برای تأثیر عملکرد پایدار غیر مالی بر عملکرد پایدار مالی برابر با ۱۲/۰۲۱ و از ۱/۹۶ بیشتر است و هم‌چنین ضریب مسیر برابر با ۰/۵۶۲ و مثبت است، بنابراین عملکرد پایدار غیر مالی بر عملکرد پایدار مالی نیز تأثیر مثبت دارد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که در ایران نیز بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی روابط متقابل وجود دارد که مطابق با مبانی نظری تحقیق حاضر است.

نتیجه‌گیری و بحث

عملکرد پایدار کسب و کار مربوط به ابعاد پنجگانه گزارشگری عملکرد شرکت است که این ابعاد شامل عملکرد اقتصادی، حاکمیت شرکتی، اجتماعی، اخلاقی و زیست‌محیطی است. اطلاعات عملکرد پایدار توسط تحلیل‌گران به عنوان عامل مؤثری در پرتفوی سرمایه‌گذاری و بهینه‌سازی برآورد‌های بازده-ریسک است (بوس^{۴۷}، ۲۰۱۴). تمرکز بر عملکرد پایدار فرصت‌هایی را برای شرکت در جهت شناسایی خطرات مالی، عملیاتی، استراتژیکی و شهرتی ایجاد می‌کند که ارزش شرکت و عملکرد آینده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کایرون و همکاران، ۲۰۱۳). در ایران نیز به ثبات و پایداری تجاری و ارتقاء شفافیت نظام مالی تأکید شده است.

طبق مبانی نظری تحقیق، عملکرد پایدار کسب و کار تحت عنوان دو بعد عملکرد پایدار^{۴۸} و افشاء پایدار^{۴۹} مطرح شد و نتایج نشان می‌دهد که هر دو این ابعاد به یکدیگر مرتبط هستند و رابطه متقابل بین آن‌ها برقرار است. به دلیل رابطه متقابل بین اطلاعات عملکرد پایدار اقتصادی (مالی) و غیر مالی، ممکن است اطلاعات مالی نیز تحت تأثیر اطلاعات غیرمالی قرار گیرد که می‌تواند بر عملکرد شرکت، ارزش شرکت و گزارشگری عملکرد پایدار تأثیر بگذارد. در حالی که در تحقیقات داخلی گذشته، محققین به موضوع رابطه متقابل بین عملکردهای مالی و غیرمالی توجه‌ای نکرده‌اند. به همین دلیل در این تحقیق همه ابعاد گزارشگری به طور یکپارچه در نظر گرفته شده است تا ارتباط متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی مورد بررسی قرار گیرد و در تحقیقات آتی با استفاده از نتایج حاصل از این پژوهش، بتوان نسبت به گزارشگری و ارزیابی عملکرد و ارزش شرکت تصمیمات مناسب تری اتخاذ کرد.

- (۱) با توجه به نظر خبرگان در مورد الزامی شدن رویکرد عملکرد پایدار کسب و کار در ایران، پیشنهاد می شود که به منظور بهبود عملکرد پایدار کسب و کار، الزامات قانونی برای انتشار برخی از اطلاعات توسط نهادهای حرفه ای و سازمان بورس اوراق بهادار تهران تعیین شود.
- (۲) با توجه به فقدان استاندارد مربوط به همه ابعاد عملکرد پایدار کسب و کار، پیشنهاد می شود که استاندارد برای نحوه ارائه و محتوای گزارشگری عملکرد پایدار، از سوی نهادهای حرفه ای و سازمان بورس اوراق بهادار تهران تعیین شود.
- (۳) چارچوب و محتوای گزارش های هیأت مدیره و گزارش های سالانه شرکت ها با رویکرد پایداری و توجه بیشتر به افشاء شاخص های عملکرد پایدار کسب و کار اصلاح شود.
- (۴) کارگاه های آموزشی برای مدیران شرکت ها از سوی سازمان بورس اوراق بهادار تهران ایجاد شود تا از این طریق، مدیران را با منافع عملکرد پایدار کسب و کار بیشتر آشنا نمود و هم چنین بتوان نحوه و نوع ارائه اطلاعات مربوطه را آموزش داد.
- (۵) جهت فعالیت و مشارکت بیشتر شرکت ها در زمینه عملکرد پایدار کسب و کار، توسط نهادهای ذی ربط، آموزش و فرهنگ سازی عملکرد پایدار شرکت ها، ایجاد انگیزه و مشوق های لازم برای ترغیب شرکت ها انجام شود.
- به منظور آشنایی با موضوعات مشابه برای تحقیق و هم چنین ایجاد زنجیره تکاملی بین تحقیقات دانشگاهی، پیشنهاد هایی جهت تحقیقات بعدی به شرح زیر عنوان می شود:
- (۱) با توجه به یافته های تحقیق در مورد وجود بین رابطه متقابل بین عملکرد پایدار مالی و غیر مالی، پیشنهاد می شود که در اتخاذ تصمیمات مناسب در مورد عملکرد و ارزش شرکت، ثروت سهامدار، هزینه سرمایه و ... به این رابطه توجه ویژه ای شود.
- (۲) بررسی و تحلیل وضعیت گزارشگری عملکرد پایدار کسب و کار
- فهرست منابع**
- * باباجانی، جعفر (۱۳۷۸). ارزیابی مسؤلیت پاسخگویی نظام حسابداری و گزارشگری مالی دولت جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه دکتری حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی
- * بزرگر، قدرت الله (۱۳۹۲). مدلی برای افشاء مسؤلیت اجتماعی شرکتها (CSR) و ارتباط آن با عملکرد مالی. پایان نامه دکتری حسابداری. دانشگاه علامه طباطبائی. تهران
- * حاجیان، نجمه؛ انواری رستمی، علی اصغر؛ رحمانی، علی؛ آذر، عادل (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل مؤثر بر سطح افشاء اطلاعات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پژوهشهای حسابداری مالی، سال هفتم، شماره اول، شماره پیاپی ۲۳، صفحه ۷۱ تا ۹۲.
- * خالقی مقدم، حمید؛ خالقی، علیرضا (۱۳۸۷)، «شفافیت شرکتی در ایران و عوامل مؤثر بر آن»، مطالعات حسابداری، شماره ۲۱، صفحه ۳۱-۶۰.
- * داوری علی، رضازاده، آرش (۱۳۹۵)، «مدل سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS»، انتشارات جهاد دانشگاهی فروغی، داریوش؛ میرشمس شهبهانی، مرتضی؛ پورحسین، سمیه (۱۳۸۷)، «نگرش مدیران درباره افشای اطلاعات حسابداری اجتماعی: شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، تابستان، دوره ۱۵، شماره ۵۲، صفحه ۵۵ تا ۷۰.
- * کمیته تدوین استانداردهای حسابداری (۱۳۹۴)، «استانداردهای حسابداری»، نشریه شماره ۱۶۰، سازمان حسابرسی.
- * ودیعی، محمدحسین؛ لاری دشت بیاض، عباس؛ لاری دشت بیاض، محمود (۱۳۹۱)، «ارزیابی تأثیر افشای اطلاعات غیرمالی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران»، پژوهشنامه حسابداری و حسابرسی، دوره ۱، شماره ۲.
- * Bloomberg. 2012. "At a Glance," Bloomberg Press Room website. Available at: <http://www.bloomberg.com/pressroom/facts/index.html>.
- * Bos, J. (2014). Integrating ESG factors in the investment process. January/February CFA Institute Magazine, 15-16.
- * Brockett, A., Rezaee, Z., 2013. Corporate Sustainability: Integrating Performance and Reporting. John Wiley and Sons, Inc., Hoboken, NJ.
- * Choua, S. W., & Chen, P. Y. (2009). The influence of individual differences on continuance intentions of enterprise resource planning (ERP). Int. J. Human Computer Studies, 67 (6), 484-496
- * Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G. D., & Vasvari, F. P. (2011). Does it really pay to be green? Determinants and consequences of proactive environmental strategies. Journal of Accounting and Public Policy, 30(2), 122-144.
- * Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A., & Yang, Y. G. (2011). Voluntary non-financial disclosure and cost of equity capital: The initiation of corporate social

- the core business model? An empirical analysis. *Journal of Business Ethics*, 140, 755-786.
- * Ng, C., Anthony & Rezaee, Zabihollah (2015), "Business sustainability performance and cost of equity capital", *Journal of Corporate Finance* 34, 128-149
- * Porter, M.E., Kramer, M.R., 2006. The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harv. Bus. Rev.* 84 (12), 78-92.
- * Rezaee, Zabihollah (2016), "Business sustainability research: A theoretical and integrated perspective", *Journal of Accounting Literature* 36 (2016) 48-64
- * Rezaee, Z. (2017). Corporate Sustainability: Theoretical and Integrated Strategic Imperative and Pragmatic Approach. *Journal of Business Inquiry: Research, Education & Application*, 16(1).
- * Rezaee, Z., & Tuo, L. (2017a). Are the Quantity and Quality of Sustainability Disclosures Associated with the Innate and Discretionary Earnings Quality?. *Journal of Business Ethics*, 1-24. DOI 10.1007/s10551-017-3546-y
- * Rezaee, Z., & Tuo, L. (2017b). Voluntary disclosure of non-financial information and its association with sustainability performance. *Advances in Accounting*, 39, 47-59.
- * Rezaee, Zabihollah; Zhen, Kevin; Ha; Michael (2017). Progress Toward Business Sustainability in Asia in the Aftermath of 2015 Hong Kong Stock Exchange Requirements. *International Journal of Sustainability Management and Information Technologies*. Vol. 3, No. 4, pp. 40-45.
- * doi: 10.11648/j.jsmit.20170304.12
- * Staub-Bisang, M., 2012. Sustainable Investing for Institutional Investors: Risk Regulations and Strategies. John Wiley & Sons.
- * Stevens, J. (2002). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences* (4th Edition). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- * Wheeler, D., Colbert, B., Freeman, R., 2003. Focusing on value: reconciling corporate social responsibility, sustainability and a stakeholder approach in a network world. *Journal of General Management*. 28 (3), 1-28.
- * Windle PE (2004). Delphi technique: assessing component needs. *J Perianesth Nurs*, Feb; 19(1): 46-7.
- * Wu, W. W. (2010). Linking Bayesian networks and PLS path modeling for causal analysis. *Expert Systems with Applications*, 37(1), 134-139.
- responsibility reporting. *The Accounting Review*, 86(1), 59-100.
- * Dhaliwal, D. S., Radhakrishnan, S., Tsang, A., & Yang, Y. G. (2012). Non-financial disclosure and analyst forecast accuracy: International evidence on corporate social responsibility disclosure. *The Accounting Review*, 87(3), 723-759.
- * Eccles, R., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management Science*, 60(11), 2835-2857.
- * Eccles, Robert G ; Krzus, Michael P; Rogers, Jean ; Serafeim, George. (2012), "The Need for Sector-Specific Materiality and Sustainability Reporting Standards", *Journal of Applied Corporate Finance*, 24, 2, pp. 65-71.
- * Freeman, R., 1984. *Strategic Management: A Stakeholder Perspective*. Prentice-Hall, New Jersey.
- * Global Reporting Initiative (GRI). 2011. "G3 Sustainability Reporting Guidelines." Available at <https://www.globalreporting.org/reporting/latestguidelines/>
- * [g3-guidelines/Pages/default.aspx](https://www.globalreporting.org/reporting/latestguidelines/Pages/default.aspx).
- * Global Reporting Initiative. 2013. "G4 Sustainability Reporting Guidelines." <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI-G4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>.
- * Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis*, 7th Edition, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- * Jain, P.K., Jain, A., Rezaee, Z., 2013. Investment implications of environmental, social, governance sustainability disclosures: evidence from short selling. Presented at the 2013 Financial Management Association Annual Meeting.
- * Jain, A., Jain, P. K., & Rezaee, Z. (2016). Value-relevance of corporate social responsibility: Evidence from short selling. *Journal of Management Accounting Research*, 28(2), 29-52.
- * Jensen, M.C., 2001. Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function. *J. Appl. Corp. Finance* 14 (3), 8-21.
- * Khan, M., Serafeim, G., & Yoon, A. (2016). Corporate sustainability: First evidence on materiality. *The Accounting Review*, 91(6), 1697-1724.
- * Kiron, D., Kruschwitz, N., Haanaes, K., Reeves, M., Goh, E., 2013. 'The innovation bottom line'. Portions of this article previously appeared in "The benefits of sustainability-driven innovation". *MIT Sloan Manag. Rev.* 54 (2), 69-73 (<http://sloanreview.mit.edu/reports/sustainability-innovation/>).
- * Kiron, D., Kruschwitz, N., Haanaes, K., Reeves, M., Fuisz-Kehrbach, S. K., & Kell, G. (2015). Joining forces: Collaboration and leadership for sustainability. *MIT Sloan Management Review*, 56(3), 1-31.
- * Maniora, J. (2017). Is integrated reporting really the superior mechanism for the integration of ethics into

یادداشت‌ها

1. Key Performance Indicators (KPIs)
2. Business Sustainability Reporting (BSR)
3. Business sustainability performance (BSP)
4. Rezaee
5. Brockett
6. Jain
7. Tuo
8. Sustainability performance

9. Sustainability disclosure
10. Maniora
11. Eccles
12. Khan
13. Freeman
14. Jensen
15. Staub-Bisang
16. Wheeler
17. Environmental, Social and Governance (ESG) sustainability performance
18. Kiron
19. Porter
20. Kramer
21. Global Reporting Initiative (GRI)
22. Bloomberg
23. Materiality
24. Stakeholder inclusiveness
25. Context
26. Completeness and accuracy
27. Measurability and verifiability
28. Global Sustainability Standards Board (GSSB)
29. Clarkson
30. Dhaliwal
31. International Organization for Standardization (ISO)
32. Windle
33. Cronbach's Alpha
34. Confirmatory Factor Analysis (CFA)
35. Path analysis
36. Structural Equation Modeling (SEM)
37. Partial Least Square (PLS)
38. Wu
39. Ordinary Least Squares (OLS)
40. Choua
41. Chen
42. Smart PLS
43. Measurement Model
44. Structural Model
45. Hair
46. Stevens
47. Bos
48. Sustainability performance
49. Sustainability disclosure